

הסברי הפסוקים

פרשת וילך

ת"ת יסדת עז, כיתה א'

חלום יעקב. דגשים: השמחה הגדולה בקבלת ברכה מד'. המשך הופעת הברכה על יעקב אבינו. היראה הגדולה במקום השראת השכינה. ההודאה לד' על החסד שהוא עושה עם יעקב.

הקדמה: זה לא פשוט ליעקב אבינו לצאת מארץ ישראל. הוא גדל בין בתי המדרשות של אברהם אבינו, שם ועבר, וכמוכן בביתם של יצחק ורבקה. כעת הוא יצטרך לעזוב את הכל ולהגיע למקום של רשעים – ללבן הארמי. יעקב אבינו חושש מעשיו, אך יותר מזה הוא חושש שהוא ירד קצת מהרמה הרוחנית שלו בגלל שהוא יהיה מחוץ לארץ הקדושה וליד רשעים. מה הוא עושה? הוא הולך לשאוב קדושה – ללמוד תורה 14 שנה בבית עבר (שם כבר נפטר). יעקב לומד מגיל 63 עד גיל 77! אחרי 14 שנה של לימוד בהתמדה הוא כאילו לוקח איתו את ארץ ישראל, וזה מגן עליו. עדיין יעקב קצת חושש, ובגשביכל זה ד' מתגלה אליו בחלום המיוחד הזה. ד' מבטיח לו שהוא ישמור עליו, ומאז רגליו של יעקב אבינו נעשות קלות (פרק כ"ט פסוק א').

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ תְּרַנֶּה – לכיוון חרן (רשב"ם¹) כפי שאמרו לו הוריו. למה לא כתוב וילך יעקב חרנה, שהרי אנו יודעים מהיכן יצא? מכאן למד רש"י שכשיעקב יצא כולם הרגישו שהוא יצא, כולם הרגישו בחיסרון שיעקב לא נמצא פה.

(יא) וַיִּפְגַּע – ויפגוש (ע"פ שפ"ח, ע"ש), יעקב הגיע ל.. **בְּמָקוֹם –** התורה לא כותבת איזה מקום, זה "המקום" הכי חשוב! בהמשך נראה איזה מקום זה היה. **וַיֵּלֶךְ שָׁם –** וישן שם. **פִּי בֵּא הַשָּׁמַשׁ –** בגלל שהשמש שקעה. חז"ל מלמדים אותנו שבכלל השמש לא היתה צריכה עדיין לשקוע, אך כיוון שד' רצה שיעקב ישן דווקא במקום המיוחד הזה הוא השקיע את השמש לפני הזמן. **וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם –** כמה מהאבנים שהיו במקום הזה? אחרי שלמדנו שזה הר המוריה אמרנו שהחזיקוני אמר שהאבנים היו מהמזבח שנעקד עליו יצחק אבינו. **וַיִּשֶׂם מִרְאֲשֵׁתָיו –** הוא שם את האבנים באיזור הראש שלו הנקרא "מראשותיו"³. אבן אחת בתור כרית ושאר אבנים מסביב לראשו בחצי עיגול להגן מחיות טורפות (ב"ר סח, יא ובפירוש עץ יוסף) **וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא –** חז"ל למדו מהלשון וישכב במקום ההוא שרק כאן הוא שכב, אבל כל השנים שהיה בבית עבר יעקב לא ישן בליה. נ"ל שאין הכוונה שהיה ער 14 שנה, אלא שלא ישן במיטה (וכ"כ הכלי יקר), וגם כשישן היה חולם חלומות של דברי תורה (כ"נ מבעל הטורים פסוק ט"ז).

(יב) הקדמה: עד כה, כשיעקב בגיל 77 עוד לא זכה לקבל מד' את הברכות החשובות. אברהם ויצחק התברכו מד', יעקב התברך מיצחק אך לא מד'. **וַיִּתְחַלֵּם –** ד' מתגלה ליעקב בנבואה בחלום הלילה (רמב"ן, עיין אוה"ח⁴). **וַהֲנֵה סֵלֶם מִצֵּב אֲרֻצָּה –** עומד לארץ. הרגלים של הסולם מונחות בארץ. **וְרֵאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה –** לשמים, כלומר – לכיוון השמים. **וַהֲנֵה מִלְאָכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ –** המלאכים של א"י ששמרו עליו בדרך⁵ עולים, והמלאכים של חו"ל יורדים על מנת לשמור עליו.

(יג) וַהֲנֵה ה' נֹצֵב עָלָיו – עומד על יעקב. מה הכוונה? יעקב רואה בנבואה איך ד' שומר עליו ודואג לו, הוא כמוכן לא ראה איזה דמות ח"ו. **וַיֹּאמֶר אָנֹכִי ה' אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹקֵי יִצְחָק –** אוהב ומשגיח על אברהם ויצחק. **הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ –** ארץ כנען שאתה כרגע שוכב בתוכה (ספורנו). **לָךְ אֶתְנַנְּהָ וְלִצְרָעָה –** ברכת הארץ.

(יד) וַהֲנֵה זֶרַע זָרַעַךְ כַּעֲפַר הָאָרֶץ – ברכת עם גדול. **וּפְרָצְתָּ⁶ –** ואתה תתרבה (אבע"ז⁷), כלומר הזרע שלך יתרבה. **יָמָה וְקָדְמָה וַצִּפְנָה וַנִּגְפָה –** לים, לקדם, לצפון ולנגב. כלומר: למערב (שם ים התיכון), למזרח, לצפון ולדרום (שם מקום מנוגב ממים). הזרע שלך יתרבה ויתרבה ויתרחב עוד ועוד בארץ, ובכך הארץ תגדל ותגדל בלי גבול! נחלה בלי מצרים! כך אנו אומרים בקידוש: "והאכלתיך נחלת יעקב אביך" – כי דווקא יעקב קיבל את הברכה לנחלה הכי גדולה. **וַנִּבְרָכּוּ בָּךְ כָּל מְשֻׁפְּחָת הָאֲדָמָה וּבְזָרְעָה –** כל העמים שעל האדמה ירצו להיות כמו עם ישראל, ויגידו אחד לשני: אני מברך אותך שתהיה כמו בילדים של יעקב אבינו⁸. ברכת עם חשוב.

(טו) וַהֲנֵה אָנֹכִי עִמָּךְ – איתך, שומר עליך. **וּשְׁמִרְתִּיךָ כְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ –** ואני אשמור עליך בדרך מעשיו ומלבן. **וַהֲשַׁבְתִּיךָ –** ואני אחזיר אותך. **אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת –** ואת כל זה אני אעשה בגלל ש.. **פִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ –** אני לא אשאיר אותך לבד. **עַד אֲשֶׁר**

¹ אמנם רש"י מסביר בשביל ללכת לחרן, אך הסברתי הסבר יותר קל.

² הוספה: רשב"ם מסביר אבן מאבני המקום, אך נראה שיותר ראוי להזכיר נס זה שהתחברו להיות אחד, שהוא ידוע אצל בית ישראל.

³ (המ' היא חלק מהמילה, הרב אלחנן).

⁴ הוספה: שכאן זה חלום מאוד בהיר, ומ"והנה ד" מתחילה נבואה ממש. ע"ש.

⁵ צ"ע: רש"י כתב ללוותו, ונ"ל שזו הכוונה, וכדכתיב "לשמרך בכל דרכיך..." (?)

⁶ הפעלה: שרנו את השיר ופרצת.

⁷ רש"י כותב "והזקתי", ואונקלוס "ותתקיי", במילה "אלוקים" אנו מכוונים "תקיי", ונראה הכוונה שולט נוכח וקיי, ואול יגם 'והזקתי' זה מלשון חוזק וגם מחזיק. א"כ קישרנו קצת בין חזק ותקיי למחזיק ומתרחב בשליטה בארץ.

⁸ צ"ב: האונקלוס מתרגם – שיתברכו בזכותך כל העמים, כך הוא מסביר תמיד. ואולי עדיף להסביר כך.

אם עשיתי – עד שאני אעשה. לפעמים 'אם' הכוונה היא 'ש'.. **את אשר דברתי לך** – את מה שדיברתי עליך, כלומר את ההבטחות שהבטחתי לאברהם אבינו. אני לא אשאיר אותך ללא שמירה, שהרי הבטחתי לאברהם שאתן לזרעו את הארץ.⁹

(טז) ויִיקָן¹⁰ יַעֲקֹב מְשֻׁנְתּוֹ – יעקב מתעורר ישר (העמ"ד) מהשינה שלו. **ויאמר אָכֵן** – באמת (אונקלוס)¹¹. **יש ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה** – זהו מקום קדוש מאוד, שד' נמצא בו (באמת ד' נמצא בכל מקום, אך כאן הוא ממש מתגלה). **וְאָנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי** – כי אם הייתי יודע לא הייתי הולך לישון במקום קדוש כזה. הרי ברור שאף אחד לא ילך לישון בבית כנסת, כל שכן במקום קדוש כזה.

(יז) ויִירָא – יעקב אבינו התמלא ביראת שמים. יראה זה פחד, כשפוגשים דבר מאוד גדול מתמלאים בפחד. לא פחד שמא יעשה לך משהו, אלא הכרה שיש פה משהו מאוד גדול וחשוב. (כמו "איש אימו ואביו תיראו"). **ויאמר מה נִוְרָא** – כמה מפחיד וגדול (תיב"ע – "דחיל ומשבח"). **הַמָּקוֹם הַזֶּה¹² אֵין זֶה פִי אָם** – זה לא יכול להיות משהו אחר, אלא...¹³ **בֵּית אֱלֹהִים** – הבית של ד'. מה זה? זה בית המקדש!!! עכשיו אנחנו יודעים לאן יעקב אבינו הגיע. יעקב הגיע למקום בו היה אברהם אבינו כשעקד את יצחק בנו, ובו היה יצחק אבינו כשהתפלל שיעקב יוולד, וכן כשיצא לישון בשדה לפני בא רבקה. למקום הקדוש הזה מגיע גם יעקב אבינו! פה הוא שואב כוחות של קדושה ומפה הוא יוצא לחו"ל. [אולי נזכיר שאברהם קראו הר, יצחק קראו שדה ויעקב קראו בית. גמרא] **וְזֶה שֵׁעַר הַשָּׁמַיִם** – זה השער שדרכו אפשר להגיע לשמים. כלומר – זה המקום שבו התפילות הכי מתקבלות.¹⁴

(יח) ויִישָׁכֵם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר¹⁵ – יעקב קם מוקדם בבקר (אונקלוס). התורה מספרת מה שקרא בפסוק ט"ז. (ע"פ רמב"ן י"ז¹⁶). **ויקח את האָבֵן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֵשֵׁיתוֹ** – והרי כתוב שהוא לקח כמהה מאבני המקום? למדו חז"ל שכל האבנים רצו להיות האבן הכי קרובה ליעקב שנמצאת מתחת לראש שלו בתור כרית. מה עשה הקב"ה חיבר את כל האבנים שיהיו אבן אחת.¹⁷ **ויִישָׁכֵם אֹתָהּ מִצִּבְּהָ** – ההבדל בין מציבה למזבחה שמציבה זה אבן אחת ומזבחה זה כמה אבנים. **ויצק** – והוא שפך שֶׁמֶן עַל רֵאשֵׁהָ – על הראש שלה, כלומר – על החלק העליון. בכך קידש יעקב אבינו את המציבה שתשמש מעין מזבחה (רש"י ל"א:י"ג ורשב"ם כאן). (וכך עשו גם במשכן, אחר בניית המזבחה יצקו עליו שמן לקדשו).¹⁸

(יט) ויִיקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל – הבית של ד'. זה לא בית אל שליד העי. **וְאוֹלָם** – אבל לזו שם העיר לְרֵאשֵׁנָה – בהתחלה קראו לעיר הזאת לזו.¹⁹

(כ) ויִיָּדַר יַעֲקֹב נֶדָר לְאֹמֶר – יעקב כל כך מודה לד' על ההבטחות, ולכן הוא נודר נדר. נדר זו הבטחה שחייבים חייבים לקיים. **אָם** – כש... (שהרי ברור שד' יעשה לו זאת) **יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי** – איתי. **וישמרני** – ושמר אותי. **בְּדַרְךָ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ** – שישמור אותי מהסכנות שבדרך מעשיו ומלבן. **וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וְכֶגֶד לְלַבֵּשׁ** – כפי שאמר שהוא לא יעזוב אותי, כי מי שעוזבים אותו אין לו מה לאכול.

(כא) וישבתי בשלום אֵל בֵּית אָבִי – כפי שאמר לי שאחזור לא"י. **וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים** – והוא יהיה לי לאלוקים, שתתגלה שכנינו עלי. [ראינו שיעקב אבינו חוזר על ההבטחות שד' הבטיח לו בפסוק ט"ו]. כשכל זה יקרה, אז אעשה שני דברים:

(כב) וְהָאָבֵן הַזֶּה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצִּבְּהָ יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים – מקום לתפילה ולהקרבת קורבנות (אבע"ז ורש"י ל"א:י"ג). **וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן לִי** – מכל מה שתתן לי **עֲשֹׂר אֶעֱשְׂרֶנּוּ לָךְ** – עשירית מזה אני אתן לך, שאני אקריב את זה לקורבן (העמ"ד)²⁰.

מגישת יעקב את רחל. דגשים

⁹ בספרנו: "עד אשר" – בעוד.

¹⁰ הרחבה: אפה עוד כתוב 'קץ' ראינו כמה 'קץ' מלשון סוף, וכמה מלשון התעורר, ואמרנו שיכול להיות שויקץ זה – הגיע הסוף של השינה שלו.

¹¹ רשב"ם: אך כן, ולא כפי שחשבתי.

¹² הרחבה: דירנו על הפחד הגול שיש כנמצאים במקום המקדש. לא חששנו מהמילה פחד, שמבהירה את גודל העניין. כמובן הדגשנו שאין זה פחד שיעשו משהו. סיפרתי מה שסיפר הרב צוקרמן על הרצי"ה שכאשר התקרבו לכותל היה הרצי"ה רועד, מאז שירדנו מן הרכב. כמובן הוא לא פחד שאבני הכותל יפלו עליו. דיברנו על כ

¹³ הוספה: התיב"ע הסביר הסבר קצת שונה: אין זה מה שחשבתי מקום של חול, אלא...

¹⁴ הרחבה: הסברנו את המושג "תלפיות" – שכל הפיות פונות בתפילה לבית המקדש. (ציירנו על הלוח את העולם איך הוא מתפלל לא"י וכו').

¹⁵ צ"ע: מה? הוא המשיך לישון!?

¹⁶ שהרי לא יתכן לומר שחזר לישון, וכך כותב הרמב"ן בשם המדרש: "השכים יעקב בבקר בפחד גדול ואמר ביתו של הקב"ה במקום הזה".

¹⁷ צ"ע: לפי זה היתה זאת אבן הצורה מאוד מזוהה, כך נראית מציבה!?

¹⁸ או בתור סימן, שיכיר את האבן כשיחזור (אבע"ז). צ"ע: השמן ישאר שם למשך כל כך הרבה שנים?! או כקרבן, וזה מה שהיה לו (לא זוכר)

¹⁹ צ"ע: ק"ל, וכי בהר המוריה היתה עיר? האם זה לא היה מקום שומם?! ועוד – למה היום לא קוראים למקום בית אל? לעיל ראינו שקראו לירושלים שלם? יעקב אבינו לא ידע אפה זה הר המוריה שהוא חשב שזה מקום חולין?! הרי יצחק נעקד שם?! ועוד שאלה קטנה: למה ד' עשה קפיצת הדרך ליעקב אבינו, ועשה שיגיע לפני שקיעת החמה, באופן שיהיה צריך להשקיע את החמה בשבילו?

²⁰ יש מי שמפרש – לתת לכהנים הקרובים לעשות רצון ד'. ואיני יודע מה עדיף לפרש. בחוברות מורשה מביא לפרש את שני הפירושים.

פרק כ"ט (א) וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו – יעקב הלך – הרים את הרגלים שלו. למה התורה כתבה לשון כזאת מיוחדת? בתחילה יעקב מאוד חשש לצאת מארץ הקודש, ולהגיע למקום של רשעים, עכשיו אחרי שהוא קיבל הבטחה מ'ד' הוא התמלא בשמחה והוא הלך בקלות, כאילו הוא מרים את הרגלים שלו מרוב שמחה. **וַיִּלֶךְ אַרְצָה** – לארץ של **בְּנֵי קְדָם** – שגרו במזרח של א"י, שם נמצאת ארם.

(ב) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשֵׂדֵהָ²¹ – נראה לי שמדובר על שדה שנמצאת בסמיכות לחרון²². **וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֶדְרֵי צֹאן** – שלושה קבוצות של צאן. **רֹבְצִים עֲלֶיהָ** – יושבים סמוך לבאר. לכל עדר היו כמה רועים (רמב"ן). **פִּי מִן הַבְּאֵר הֵהוּא יִשְׁקוּ הָעֶדְרִים** – הרועים של העדרים. **וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר** – ולמה? הבאר הייתה שייכת לאותם רועים, ולא רצו שכל אחד יוכל לבוא ולקחת מהמים, לכן היו שמים אבן גדולה מאוד, שרק כשכולם מתקבצים הם יכולים לקחת מהמים (רשב"ם).

(ג) וַנֶּאֱסָפוּ שָׁמָּה – והתקבצו לבאר. **כָּל הָעֶדְרִים** – הרועים של העדרים. **וַגְּלָלוּ** – וגלגלו²³. **אֵת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקוּ אֵת הַצֹּאן וְהִשְׁיבוּ אֵת הָאֶבֶן עַל פִּי הַבְּאֵר לְמִקְמָה:**

(ד) וַיֹּאמְרוּ לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי – לשון חיבה, אפילו שהוא לא הכיר אותם התייחס אליהם כאילו הם חברים שלו (רד"ק). **מֵאַיִן אַתֶּם** – מאפה אתם? **וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:**

(ה) וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הִיזְדַּעְתֶּם – האם אתם מכירים **אֵת לִבְנֵי בֶן נַחֹר** – בן בנו של נחור, בגלל שנחור היה אח של אברהם הכירו אותו כולם, ולכן לבן הוזכר על שם סבו ולא על שם אביו (רמב"ן). **וַיֹּאמְרוּ יָדְעֵנוּ:**

(ו) וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הַשְּׁלוֹם לּוֹ – מה שלומו? **וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם** – שלומו טוב. יעקב שאל מה שלומו של לבן, כדי לדעת אם הוא בטוח יכול לבא ללבן, אולי לבן חולה ולא מתאים לו שיעקב יבוא להתארח אצלו (ספורנו). **וְהִנֵּה רַחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן** – עכשיו היא מתקרבת לכאן, ותוכל לשאול אותה בדיוק מה שלומו של לבן (ב"ר ע'א').

(ז) וַיֹּאמְרוּ הֵן – הרי עוד היום גדול – יש עוד הרבה זמן עד שיגמר היום. **לֹא עֵת הָאֶסֶף הַמִּקְנָה** – זה לא הזמן בו צריך לאסוף את הצאן חזרה לדיר. [כי כנראה בסוף היום כשאוספים את המקנה כולם מתאספים והולכים יחד]. **הִשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ** – תנו להם לאכול, שלא יהיה צער בעלי חיים (אוה"ח). יעקב אבינו אמנם לא מכיר אותם, אך קשה לו לראות אנשים שלא עושים את העבודה שלהם כמו שצריך, ולכן הוא מלמד אותם כיצד צריכים להתנהג (ספורנו).

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל – לתת להם לשתות. **עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל הָעֶדְרִים וַגְּלָלוּ אֵת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן:**

(ט) עוֹדְנוּ מְדַבְּרֵי עֵמֶם – יעקב עדיין באמצע לדבר איתם. **וְרַחֵל בָּאָה** – הגיעה²⁴. **עִם הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ פִּי רְעָה הוּא** – לבן ביקש ממנה לרעות את הצאן שלו. חז"ל מלמדים אותנו שבתחילה היה ללבן יותר צאן, והיו לו הרבה רועים, אך ד' עשה שרוב הצאן ימות לו, ונשאר לו מעט צאן, שלא היה צריך רועים ומספיק היה שרחל תרעה את הצאן (תיב"ע. אולי ד' עשה זאת כדי להראות לו איך בזכות יעקב נהיה לו הרבה צאן).²⁵

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֵת רַחֵל בַּת לִבְנֵי אֶחָיו אִמּוֹ וְאֵת צֹאן לִבְנֵי אֶחָיו אִמּוֹ – יעקב רצה לעזור לה, ולכן... **וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְּלֵ אֵת הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר** – אותה אבן שהיו צריכים הרבה רועים בכדי להסיר אותה, הצליח יעקב לבד להרים, ולמה? כי הוא כל כך רצה לעזור לרחל. ד' נתן לו כח חזק מאוד והוא הצליח (הרב עמי נוהג לומר שיעקב התאמץ). תיאורנו איך יעקב מגיע בשביל להרים את האבן וכולם צחקו עליו, וכשראו שהוא הצליח התפלאו מאוד מהמדרגה הגבוהה שלו. **וַיִּשְׁקֶן** – ויתן לשתות. **אֵת צֹאן לִבְנֵי אֶחָיו אִמּוֹ** – רואים פה דבר נפלא, שלפני שיעקב פונה לרחל, קודם הוא עוזר לה ודואג לצאן שלה, כי הוא לא חושב על עצמו – כמה הוא שמח לפגוש אותה, אלא עליה – מה היא צריכה..

(יא) וַיִּשְׁקֶן – ויתן נשיקה. **יַעֲקֹב לְרַחֵל** – היא הייתה עוד קטנה (רמב"ן²⁶), והיא הייתה בת דודה שלו (ספורנו), לכן היה זה בגדרי הצניעות. **וַיִּשָּׂא אֵת קְלוֹ וַיִּבְדֵּן** – יעקב בכה בקול, מהתרגשות, שהוא פגש את קרובתו (רבינו בחיי), ביחוד שהרגיש כבר שהיא כזאת צדיקה ומתאימה להיות אשתו.

²¹ פשוטו של מקרא: כל שטח אדמה בין זרוע ומעובד ובין לא הנמצא מחוץ לשוב נקרא שדה (ראה ויקרא י"ד:ג).

²² צ"ע: לפי זה למה שאלם מאין אתם. אולי מכאן משמע שלא היה זה קרוב לחרון. וכן נראה מזה שכולם היו מתכנסים בערב, והולכים יחד העירה (כדמשמע בפסוק ז), ואם היה סמוך לעיר למה צריכים להתכנס.

²³ האונקלוס מתרגם: "ומגנדרין", ובגמרא בהמה מתגלגלת נקראת מגנדרת.

²⁴ הרחבה: שמנו לב שהטעם הוא במקום אחר – לפני כן הכוונה היתה שהיא מגיעה, וכאן הכוונה שהיא הגיעה בלשון עבר פתיחה: דיברנו על עבר הווה ועתיד. הטיית שונות עם פירוש שונה.

²⁵ הרחבה: שאלתי: אילו דברים דומים היו במציאת רבקה?

²⁶ צ"ע: לשונו תמוהה שכתב כי הייתה קטנה, או שנשקה על ראשה או על כתפה. משמע שבזה אין בעיה אפילו שאינה קטנה, ותמוה. והרב אלחנן סובר שלפני נתינת התורה לא היה בזה יציאה מגדרי המוסר.

(יב) וַיִּגְדַּד יַעֲקֹב לְרַחֵל²⁷ כִּי – ש... אָחִי אַבְיָה הוּא – הוּא קְרוֹב מִשְׁפַּחָה שֶׁל אָבִיא שְׁלֵה. וְכִי בֶן רַבָּקָה הוּא וְתָרִץ וְתִגַּד לְאַבְיָה – מִי עוֹד רָצָה עַל מִנַּת לְקִיִּים מִצְוֹת הַכֹּנֶסֶת אֹרְחִים?²⁸

הסכם יעקב ולבן. דגשים

(יג) וַיְהִי כְשִׁמְעַ לְבֶן – כְּשִׁלְבֵן שִׁמְעַ. אֵת שִׁמְעַ²⁹ יַעֲקֹב בֶּן אַחֲתָו – אֵת הַשְּׁמוּעָה שִׁיעֲקֵב הַגִּיעַ. וַיִּרְץ לְקָרְאֵתוֹ – רָץ אֵלָיו. וַיִּחַבֵּק לוֹ וַיִּנְשֹׁק לוֹ – לְבֶן חִיבֵק וַיִּנְשֹׁק אֵת יַעֲקֹב. חו"ל מלמדים אותנו שיעקב בכלל לא עניין את לבן, כמו שנראה בהמשך, לבן חשב רק על הכסף שהוא יכול לקבל מיעקב. היה ללבן ברור שיש ליעקב המון כסף, שהרי אם לעבד של אברהם היה כל כך הרבה כסף, כ"ש שליעקב עצמו יהיה. הוא לא ראה שום גמלים ושום כלום, אז הוא חיבק אותו ולא מצא, הוא נישק אותו – אולי ימצא מרגליות בפיו ולא מצא. וַיְבִיאָהוּ אֶל בֵּיתוֹ וַיִּסְפָּר – עד כאן – 'וירץ', 'ויחבק', 'וינשק', 'ויביאהו' זה היה לבן ופה זה לא יכול להיות לבן, אז ברור שהכוונה ליעקב. לְלֶבֶן אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – אֵת הַסִּיבָה שֶׁבִגְלָלָה הוּא הַגִּיעַ לְכֹאֵן, וְשֶׁהוּא רוצה להיות פה הרבה שנים (ספורנו)³⁰.

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לְבֶן – אֵין לִי שׁוּם סִיבָה לְהַשְׁאִיר אוֹתְךָ פֹּה, הֲרִי אֵין לְךָ בְּכֹלל כֹּסֶף. אַךְ עֲצָמִי וּבְשָׂרִי אִתָּה – אַבֵּל אֵתָה חֵלֶק מִמֶּנִּי – כִּי אֵתָה מִהַמְשַׁפָּחָה שְׁלִי, וְרַק בְּגִלְלָה זֶה אֲנִי מִסְכִּים שֶׁתִּהְיֶה פֹּה לְמִשְׁךָ חֹדֶשׁ (רש"י, שפ"ח). איזה לא נעים לאורח לשמוע מהמארח שלו שהוא לא כל כך שמח שהוא הגיע. עצמי ובשרי זה ביטוי לזה שאתה חלק ממני, כמו שאמר אדם הראשון על חוה - "עצם מעצמי ובשר מבשרי"³¹. וַיִּנְשֹׁב עִמּוֹ חֶדֶשׁ יָמִים – לְבֶן לֹא כֹל כֹּךְ רוצה לקבל את יעקב אל ביתו, הוא מוכן לקבלו רק לחודש, גם בחודש הזה הוא נותן לו עבודות – לרעות את הצאן שלו. לְבֶן רֹאֵה בְּחֹדֶשׁ זֶה כִּמְהָ יַעֲקֹב עוֹבֵד נִפְלָא וּמִשְׁבַּח אֵת הַצֹּאֵן שְׁלוֹ, לְכֵן הוּא מַחְלִיט לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהִישָׁאֵר עוֹד. אַךְ הוּא יודע שיעקב לא יסכים להישאר בחינם, לכן הוא מציע לשלם לו.

(טו) וַיֹּאמֶר לְבֶן לְיַעֲקֹב הֲכִי – הָאֵם בְּגִלְלָה ש... אָחִי אִתָּה וְעַבְדְּתִנִּי חָנָם – אֵתָה תַעֲבֹד אֲצִלִּי בְּלִי לְקַבֵּל כֹּסֶף?! הַגִּידָה לִּי מַה מְשַׁפְּרָתְךָ – תְּגִיד לִּי מַה הַמְשַׁכּוֹרֶת שֶׁאֵתָה רוצה על העבודה שלך. כפי שאמרנו לבן מנסה להראות את עצמו כאילו הוא צדיק – אני מאוד רוצה לשלם לך על העבודה, ומה הוא משלם לו?! מרשה לו להתחתן עם הבת שלו – זה תשלום?! על זה יעקב צריך לעבוד 7 שנים?³²

לפני שהתורה ממשיכה לספר את השיחה שבין יעקב ללבן, היא מקדימה מי היו בנותיו של לבן (רשב"ם). (טז) וּלְלֶבֶן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לְאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רַחֵל:

(יז) וַעֲיִנֵּי לְאָה רַפּוֹת – לֹא הָיוּ כֹל כֹּךְ יְפוֹת, בְּגִלְלָה שֶׁחֲשָׁשָׁה שֶׁתַּחֲתֵן עִם עֲשִׂיו אֵז בְּכֵתָה הַמּוֹן הַמּוֹן, וּנְפִלוּ לָהּ הַרִיסִים (מדרש), וְהָיוּ הַעֲיִנִּים נְרָאוֹת דּוֹמְעוֹת (רשב"ם ב"ב). אַךְ חוּץ מִזֶּה הַיִּיתָה יֶפֶת תּוֹאֵר (רד"ק). וְרַחֵל הֵייתָה יֶפֶת תּוֹאֵר וְיֶפֶת מְרָאָה³³ – לֹא שׁוּם מוֹם. כְּמוֹ שְׂרָאִינוּ עַל כָּל הַנְּשִׁים הַצַּדִּיקוֹת. כִּי אֵת הַיּוֹפִי שֶׁל הַמִּידוֹת הַטּוֹבוֹת רֹאִים גַּם כִּלְפֵי חוּץ.

(יח) וַיִּאָּהֵב יַעֲקֹב אֵת רַחֵל – הוּא הַרְגִישׁ שֶׁהִיא הַאִשָּׁה הַמֵּתְאִימָה לוֹ. מִכֵּאֵן מִמְשִׁיכָה הַשִּׁיחָה בֵּין יַעֲקֹב לְלֶבֶן. וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ – אֲנִי אַעֲבֹד אוֹתְךָ, אֲנִי אֲרַעֵה אֵת הַצֹּאֵן שֶׁלְךָ (רמב"ן). שְׁבַע שָׁנִים פְּרָחֵל – בְּשִׁבִיל רַחֵל בְּתָךְ הַקְּטָנָה – יַעֲקֹב הִכִּיר אֵת רִמְאוֹת שֶׁל לְבֶן, וְחֲשַׁשׁ שֶׁאֵם יֹאמֶר לוֹ 'רַחֵל' יִבִּיא לוֹ רַחֵל מִן הַשּׁוּק. וְאֵם יֹאמֶר לוֹ 'רַחֵל בְּתָךְ' יִבִּיא לוֹ אֵת לָאָה וַיִּגִּיד לוֹ שֶׁשִּׁינָה אֵת שְׁמָה לְרַחֵל, לְכֵן הוֹסִיף בְּתָךְ הַקְּטָנָה (שפ"ח, ע"ש). סִיפְרָנוּ עַל מִישָׁהוּ שֶׁרוּצָה לְהַתְחַתֵּן עִם מִישָׁהוּ וְהוּא מִסְפָּר אֵת זֶה לְהוֹרִים שֶׁל הַכֹּלָה, הָאֵם הַהוֹרִים יִכּוֹלִים לוֹמַר – אֲנַחְנוּ מוֹכְנִים בְּתַנְאִי שֶׁתִּשְׁלַם מִלִּיּוֹן שְׁקֵל?! לְכֵן מְקוּם לְהַרְשׁוֹת לְיַעֲקֹב אֵת רַחֵל בְּחִינָם הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ לְעַבֹּד כֹּל כֹּךְ הַרְבֵּה שָׁנִים, רַחֵל אֵשֶׁת ר"ע הַתְּחַתְּנָה עִם ר"ע בְּלִי קַבְלַת אִישׁוֹר מֵאֲבִיהָ.³⁴

(יט) וַיֹּאמֶר לְבֶן טוֹב תִּתֵּי – שֶׁאֲנִי אֵתָן אִתָּה לְךָ מִתֵּתִי – מֵאֲשֶׁר שֶׁאֲנִי אֵתָן אִתָּה לְאִישׁ אַחֵר – שֶׁהֲרִי כּוֹלֵם פֹּה רִשְׁעִים, וְאֵתָה תִּדְאָג לְרַחֵל וְתַעֲנִיק לָהּ יוֹתֵר מִכּוֹלֵם. שְׁבָה עִמָּדִי – תִּשָּׁב אִתִּי פֹּה בְּבֵיתִי וְתַעֲבֹד (ספורנו).

²⁷ הוספה: זה קרה לפני שהוא נשק לה. אב"ע"ו.

²⁸ הוספה: כאן לאביה כי אימה מתה. או כי שם היה תכשיטים ולכן הלכה לאימה, ופה לאביה כי הוא זה שקשור ליעקב (רמב"ן).

²⁹ ?

³⁰ מהרב יהודה: הסברנו שהסיבה שיעקב לא הגיע עם רכוש רב זה בגלל שהוא ברח כמה שיותר מהר. הרבה מהילדים הזכירו את המדרש על אליפז ולכן סיפרתי להם אותו. וזה רמוז בראשי תיבות במילים "את כל הדברים האלה" אל תשאל כי לא הבאתי דבר ברכוש רב יצאתי משם הרשע אליפז לקח הכל.

³¹ הרחבה: היה זה חידה אפה כתוב עצמי ובשרי, אח"כ אמרתי למישהו אתה עצמי ובשרי ולקחתי לו מהעצמות. שאלתי האם יכול להיות שהוציא עצמות מלבן ומזה נהיה יעקב?! וכו' הסברנו מה זה ביטוי מושאל – כמו "סולם גבוהה עד שמים".

³² תשע"ה: תודה ליעקב ישי ששם ליבי להבנה הזאת בפסוק.

³³ לא הסברתי את ההבדל בין יפת תואר ליפת מראה.

³⁴ צ"ע אם נכון להסביר את כל ההסבר הזה.

על מנת למנוע טעויות יש לפתוח את המקורות מבפנים. אשמח לקבל הערות. מטרת ההסברים לעורר לבירור של המלמד בעצמו. כשלא מפורש ההסבר מרש"י.

(כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל – בשביל רחל. שְׁבַע שָׁנִים – כפי שאמרנו היה זה עוול שלבן מבקש מיעקב לעבוד בשביל הבת שלו, ובכל זאת הוא לא מתמלא עצבות, הוא לא מתוסכל מעבודתו, אלא להיפך שמח בעבודה – כי הוא יודע מה הוא יקבל בסופה. **וַיְהִי בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֶחָדִים –** כמו כמה ימים (רד"ק, כמו 7 ימים). **בְּאַהֲבָתוֹ אֶתָּה –** בגלל שהוא אהב את רחל. כשאדם עושה משהו שהוא אוהב הזמן עובר מאוד מהר, כך זה כשאדם קורא ספר מאוד מעניין, או לומד תורה בשקידה^{35 36}. יעקב כל כך אהב את רחל, הוא ידע שהיא המתאימה להקים איתה את עם ישראל, לכן הוא כל כך ציפה לזה, והזמן עבר לו מאוד מהר.

(כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבָן הֲבָה אֶת אִשְׁתִּי – תביא לי את רחל, שעתידה להיות אשתי. **פִּי מְלֹאוֹ יָמֵי –** השלמתי את שנות עבודתי (אונקלוס). **וְאֶבֹאָה אֵלֶיָּהּ –** ואתחתן איתה (רמב"ן).

(כב) וַיֵּאָסֶף לָבָן אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם – האנשים שגרים באותו המקום. **וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ –** לכבוד שמחת הנישואין (רד"ק). לבן הרשע דיבר עם חבריו – איך אני אוכל לחייב את יעקב לעבוד אצלי עוד שנים, הרי יעקב עובד כל כך במסירות, והצאן שלי גדל וגדל. ואז עלה הרעיון לתת ליעקב את לאה, ואז בשביל רחל הוא יצטרך לעבוד עוד 7 שנים. (ת.ירושלמי, שם כתוב שהם נתנו לו עיצה זו).

(כג) וַיְהִי בְּעָרֵב וַיִּקַּח אֶת לָאָה בָּתוֹ – בלי שהיא רצתה, שהרי ברור שהיא לא רצתה לשקר על יעקב, אפילו שהיא מאוד מאוד רצתה להתחתן איתו (אוה"ח). אך כיוון שנהגה כבוד באביה שחייב אותה להתחתן איתו הלכה לחתונה, וכמובן יחד עם זאת שמחה בזכות שזכתה (רמב"ן פסוק ל"א). **וַיָּבֵא אֶתָּה אֵלָיו –** לבן הביא את לאה אל יעקב. **וַיָּבֵא אֵלֶיָּהּ –** ויעקב התחתן איתה. סיפרנו את דברי חז"ל שיעקב חשש לרמאות של לבן ולכן מסר לרחל סימנים, וכשרחל ראתה שלא הולכת להיות הכלה, ובודאי תתבייש כשתתגלה התרמית, והיא לא רצתה שאחותה תתבייש, לכן היא מסרה לה את הסימנים, אפילו שהיא כבר לא יכולה להיות בטוחה שהיא תזכה להתחתן עם יעקב. למדנו את המדרש כשגלו ישראל³⁷.

(כד) וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת זֶלְפָּה שְׁפָחָתוֹ לְלָאָה בָּתוֹ שְׁפָחָה – שתעזור לה בכל מה שהיא צריכה.

(כה) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַהֲנִיָּה הוּא לָאָה – יעקב לא ידע בלילה שזאת לאה, כיוון שהיה חושך גמור, רק בבקר הוא ראה שהיא לאה. **וַיֹּאמֶר אֶל לָבָן מַה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי³⁸ –** למה עשית לי את זה (לענ"ד). **הֲלֹא –** הרי בְּרַחֵל עֲבַדְתִּי עִמָּךְ – עבדתי איתך בשביל רחל. **וְלָמָּה רָמִיתִנִּי:**

(כו) וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֵמוֹ – במקום שבו אנחנו גרים אנחנו לא רגילים לעשות כזה דבר - **לְמַת הַצְּעִירָה לְפָנֵי הַבְּכִירָה –** קודם הגדולה מתחתנת ואז הקטנה. כמובן זה לא מסביר את השקר הנורא של לבן.³⁹

(כז) מִלֹּא שְׁבַע זֹאת – תחכה שיעברו ימי המשתה של לאה, גם בימיהם היו עושים 7 ימים של משתה אחרי חתונה (רד"ק). **וַנִּתְּנָה לָּהּ –** ואני אתן לך. **גַּם אֶת זֹאת –** את רחל. **בְּעֶבְדָּהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שְׁבַע שָׁנִים אַחֲרוֹת –** לבן בחוצפתו הגדולה אחרי השקר שהוא משקר הוא דורש מיעקב לעבוד עוד 7 שנים בכדי לקבל את רחל, במקום להתנצל ולתת לו ישר את רחל.

(כח) וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שְׁבַע זֹאת – יעקב חיכה שבוע. **וַיִּתֵּן לוֹ אֶת רַחֵל בָּתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה –** הדגשנו שעם רחל הוא התחתן ישר שבוע אחרי החתונה עם לאה, ולאחר מכן הוא המשיך ועבד במסירות 7 שנים. ואמנם לבן רימה אותו והוא לא היה צריך לעבוד בכלל, אך יעקב לא רוצה לריב איתו, והוא עובד במסירות 7 שנים נוספות. כפי שנלמד בסוף הפרשה יעקב עובד במאמץ גדול, ומשקיע המון בשביל הבהמות של לבן, אפילו שבאמת הוא לא צריך לעבוד בכלל.

(כט) וַיִּתֵּן לָבָן לְרַחֵל בָּתוֹ אֶת בְּלֵהָ שְׁפָחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה – נתתנו רמז: ברז"ל: בלהה רחל. זלפה לאה.

(ל) וַיָּבֵא גַם אֶל רַחֵל – יעקב התחתן גם עם רחל. **וַיֵּאָהֵב גַּם אֶת רַחֵל מִלָּאָה –** יעקב אהב גם את רחל, ולא רק את לאה, והוא אהב אותה יותר מלאה (כנלענ"ד). **אע"פ שבדך כלל אוהבים יותר את האשה הראשונה, פה הוא אהב יתר את רחל (רמב"ן).** כי המידות הטובות והמיוחדות שלה מאוד מאוד התאימו ליעקב אבינו. כפי שהדגשנו גם לאה הייתה מאוד צדיקה, וגם אותה יעקב אהב (כל"י, רמב"ן). **וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שְׁבַע שָׁנִים אַחֲרוֹת –** אחרי החתונה.

³⁵ הרחבה: אמרתי להם שפסוק זה תירץ לי קושיא שיש לי כבר כמה חודשים על התלמידים. הקושיא היא: למה אחרי שאני מאריך להם את ההפסקה הם אומרים שההפסקה היתה קצרה מידי (אין צלצול בת"ת). עכשיו אני מבין, בגלל שהם כל כך נהנים בהפסקה, הם מרגישים שעברו רק 5 דקות.

³⁶ סיפור: הרב עובדיה לומד לילה שלם, ובטוח שעברו כמה רגעים, ועוד סיפורים בסגנון הזה.

³⁷ [בעת חורבן המקדש קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שנים והגיע זמן נישואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והוקשה עלי הדבר עד מאוד, כי נודעה לי העצה, והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי, ורחמתי על אחותי שלא תצא להרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל... וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתי להרפה... מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן". איכה רבתי פתיחתא כד]

³⁸ חידה: מי עוד אמר מה זאת עשית?

³⁹ הרחבה: נתנו דוגמא ל'תירוצים': ילד מגיע מאוחר לשיעור והוא מתחיל לתרץ: לא שמעתי שקראו, וגם מי שקרא חשבתי שזה לכיתה השניה, וגם חשבתי שהוא קרוא בצחוק לכיתה, וגם בדרך נפלתי ושתתי והיה תור ארוך, ולא זכרתי אפה הכיתה שלנו נמצאת...

(לא) הקדמה: 7 ימי המשתה לאה כל כך שמחה, יעקב היה איתה כל הזמן, איזו קדושה גדולה יש כששני צדיקים כאלו ביחד. אח"כ היא ידעה שהיא צריכה לחכות 7 ימים בהם יעקב עם רחל. אח"כ היה ברור לה שיעקב יהיה יום אחד באהל שלה ויום אחד באהל של רחל. אכן ביום שאחרי 7 ימי המשפה של רחל יעקב בא אליה, והיא ממש שמחה, אך אח"כ היא היתה כמה ימים עם רחל. לאה יושבת באהל וכל כך רוצה להיות עם יעקב, איזה צער. היא יודעת שיעקב אוהב אותה, אך מרגישה דחוייה ביחס לרחל. הזכרנו שכדי שיוולד ילד הבעל והאשה צריכים להיות זה עם זה, אך גם אז לא בטוח שיוולד להם ילד, אז ככל שהבעל עם אשתו יש יותר סיכוי שיוולד ילד, לכן יעקב היה יותר עם רחל, כי הוא הבין שהיא העיקר שהרי רק איתה הוא רצה להתחתן, אז לכן הוא היה איתה יותר. **וַיִּכְרַא ה' פִּי שְׁנוֹאָה לְאָה**⁴⁰ – שיעקב אוהב את לאה פחות מרחל (רבנו בחיי ורד"ק). ולכן הוא נמצא באהל של רחל יותר, **אוה"ח**). **וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ** – שהיא תוכל ללדת. **וַרְחֵל עֲקָרָה** – אינה יכולה ללדת. ד' ידע שאם ללאה יהיו ילדים זה יגרום ליעקב יותר לאהוב את לאה. הסברנו גם שיכול להיות שיעקב שלא אפילו שהיא כל כך צדיקה לא ממנה יצא עם ישראל, ועכשיו שנולד ממנה ילד זה הוכחה שממנה יצא עם ישראל, וכך יעקב יאהב אותה יותר.

(לב) **וַתַּהַר לְאָה וַתֵּלֶד בֶּן**⁴¹ **וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן**⁴² **כִּי אָמְרָה כִּי רָאָה ה' בְּעֵינָי** – בצער ובסבל שלי (אונקלוס). **כִּי עָתָה יִקָּהְבֵנִי אִישׁ** – האיש שלי – הבעל שלי יאהב אותי עכשיו, כי הוא יראה שאני מתאימה להיות אמה של עם ישראל.

(לג) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֶמֶר כִּי שָׁמַע ה'**⁴³ **כִּי שְׁנוֹאָה אֲנֹכִי** – שמע ד' לצער שלי שאני שנואה, כלומר פחות אהובה (כנלענ"ד). **וַיִּתֵּן לִי גַם אֶת זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמֹעוֹן**⁴⁴ – עכשיו יעקב אבינו עוד יותר אוהב את לאה.

(לד) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֶמֶר עָתָה הִפְעַם** – בפעם הזאת **יִלְנֶה אִישׁ אֵלַי** – בעלי יתחבר אלי. כמו מישוהו שמלווה מישוהו לדרך. **כִּי יִלְדָתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים** – אמרנו שהאמהות היו נביאות, וידעו שליעקב יהיו 12 ילדים 4 נשים, לכן לאה אמרה – הפעם, שיש לה ילדים ממש כמו כל אחת מנשיו הוא יאהב אותה כמו רחל. **עַל פֶּן** – בגלל זה **קָרָא** – יעקב (רשב"ם), מעניין למה פה דווקא יעקב קרא ולא לאה. **שְׁמוֹ לֹוִי** – כי זה רומז למילה לווייה. הוספנו שבשני ילדים היא יכולה לטפל לבד, אך כעת כשיש שלושה יעקב צריך לעזור לה, וא"כ הוא מתלווה אליה, ובכך יאהב אותה יותר (חזקוני ורד"ק).

(לה) **וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֶמֶר הִפְעַם אוֹדָה אֶת ה'** – אודה לו בצורה מיוחדת, כמה ד' כל כך עוזר לי שלא אהיה בצער, עד כדי כך שהוא עשה שיהיו לי יותר ילדים ממה שחשבתי שצריך להיות לי. **עַל פֶּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמִד מְלֵצָת** – והיא הפסיקה ללדת.

פרק ל' הדגשנו כמה רחל שמחה בבנים שנולדים ללאה, ומצד שני כמה היא דואגת שאולי היא לא תלד, וח"ו לא יצא ממנה עם ישראל. **(א)** **וַתִּרְאֶה רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בַּאֲחֵתָהּ** – היא לא קנאה בה בזה שללאה יש ילדים ולה אין, אלא היא חשבה לעצמה מה הסיבה, ואמרה – בטוח זה בגלל שלאה יותר צדיקה ממני, ואז היא קנאה במעשיה הטובים, היא רצתה שגם לה יהיו מעשים כל כך טובים. **וַתִּאֶמֶר אֵל יַעֲקֹב הֲבָה לִי בָּנִים** – תביא לי ילדים, תתפלל עד שד' ישמע את התפילה ויביא לי בנים. **וְאִם אֵין** – ואם לא (אונקלוס) תביא לי בנים. **מִתָּה אֲנֹכִי** – אני נחשבת כמו אשה מתה. מה זה שווה לי להיות בלי ילדים. רחל ידעה שבוודאי יעקב מתפלל, אך כוונתה היתה שיתפלל עוד יותר, ולכן אמרה לו שהיא מרגישה כאשה מתה, על מנת שיעקב יבין את גודל צערה וירבה בתפילה (רמב"ן). ⁴⁵נזכרנו בשרה שאמרה שהילדים 'בונים' אותה – "ואבנה גם אנכי ממנה", ורבקה שאמרה "אם לוקח מבנות הארץ למה לי חיים", וכך גם רחל. כי כל החיים של האמהות זה הילדים שלהם, שמהם יצא עם ישראל, ובלי זה אין להם חיים).

(ב) **וַיִּתֵּר אָף יַעֲקֹב בְּרַחֵל** – יעקב כעס על רחל. **וַיִּאֶמֶר הַתַּחַת** – האם במקום **אֲלֵקִים אֲנֹכִי** – האם אני מחליף את ד' **אֲשֶׁר מְנַע מִמֶּנּוּ** – שלא נתן לך. **פְּרִי בֶטֶן** – ילדים, שזה הפירות של הבטן. האם אני יכול להתפלל עד שבטוח ד' יביא לך ילדים! לפעמים ד' מחליט לא לשמוע לתפילות שלנו, כי הוא יודע שמה שהכי טוב זה שלא יהיה לך עכשיו ילדים. כמובן שאנחנו צריכים להתפלל, אך ד' מחליט מה הכי טוב (רמב"ן ואבע"ז). יעקב גם התכוון לומר לה שבמקום שתפנה אליו צריכה היא להרבות תפילה לד', כי הוא זה שמנע ממנה את הילד, והוא זה שייתן לה (תיב"ע).

(ג) **וַתִּאֶמֶר הִנֵּה אֲמָתִי** – השפחה שלי **בְּלֵקָה בַּא אֲלֵיָהּ** – תתחתן איתה. **וַתֵּלֶד עַל בְּרַפִּי** – והיא תלד ילדים שאני אגדל אותם. **וְאֲבִנָּה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה** – וזה שיש לה ילדים זה נחשב כאילו יש לי ילדים, שהרי היא השפחה שלי, וכל מה שקנה עבד קנה רבו, ועל ידי זה אני אחשב אשה בנויה. נזכרנו בשרה אמנו שעשתה אותו דבר^{46, 47}.

⁴⁰ הפעלה: ביקשתי משני ילדים לצאת: הראשון נכנס ואמרתיו לו – שלום מה שלומך, רוצה לאכול וכו'. השני נכנס – והתייחסתי אליו בצורה הרבה יותר מקרבת. מה מרגיש הראשון? הוא מרגיש כאילו אותו לא אוהבים, ואף שאני ביטאתי אליו אהבה, כיוון שהוא ראה מה עשיתי לשני הוא מרגיש שאותו לא אוהבים.

⁴¹ הפעלה: אמרתיו להם שכל מי שיש לו אח, אבא, סבא דוד באחד מהשמות הבאים ישנן את הפסוק בקול עם ידיים למעלה...

⁴² הוספה: ספורנו: "ונראה שהיו אלו שמות של קדמונים כמו שמצינו קודם לזה "יהודית בת בארי", וכן שמואל בן עמיהוד קודם לשמואל הבניא. והיו בוחרים מהשמות הקודמים את הנופלים על לשון המאורע".

⁴³ תשע"ה: שמע לתפילות שלי, ונראה לי פחות פשט.

⁴⁴ חידה: שם דומה מסיבה דומה – ישמעאל, כי "שמע ד' אל ענייך". וגם "באר לחי רואי" – על שד' ראה בעוני הגר.

⁴⁵ חידה: מה אמרה רחל בדומה למה שאמרה רבקה? מתה אנכי. מה אמרה רחל בדומה למה שאמרה שרה? "ואבנה גם אנכי ממנה".

⁴⁶ צ"ע למה לא הייתה רחל 10 שנים כשרה, שחיכתה בא"י 10 שנים.

(ד) **וַתֵּן לוֹ אֶת בְּלֵהָ שְׂפָחָהּ לְאִשָּׁה⁴⁸** - רחל יודעת שמעתה יעקב יהיה איתה פחות לילות, אך היא מעדיפה לעשות זאת ובלבד שתזכה לבנים. **וַיָּבֵא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:**

(ה) **וַתֵּהָרֵג בְּלֵהָ וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן -** התורה מדגישה שהילד שנולד הוא ילד "ליעקב", והוא ממש כמו שאר הילדים (רמב"ן).

(ו) **וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּנִי אֱלֹקִים -** ד' דן אותי, שפט אותי, האם מגיע לי בן או לא, בתחילה החליט שלא מגיע לי בן ואח"כ שכן. רחל מקבלת על עצמה את הדין שמה שד' מחליט זה הדבר הטוב ביותר. **וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי -** בסוף הוא קיבל את תפילותי ונתן לי בן, אף שלא מגיע לי (ספורנו). **וַיִּתֵּן לִי בֶן -** רחל מתייחסת לבן של בלהה כאילו הוא הבן שלה לגמרי, כיוון שהוא בן השפחה. **עַל כֵּן קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן -** שתמיד תזכור שצריך לקבל את מה שד' דן אותנו באהבה (ע"פ חוברות מורשה)⁴⁹.

(ז) **וַתֵּהָרֵג עוֹד וַתֵּלֶד בְּלֵהָ שְׂפָחָהּ רַחֵל בֶּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב:**

(ח) **וַתֹּאמֶר רַחֵל נְפֹתֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי -** תפילות רבות התפללתי והתחננתי, תפילות בכל מיני צורות ודרכים. לא התייאשתי, התעקשתי והתפללתי עוד ועוד. **עַם אֲחֵתִי -** להיות כמו אחותי, שיש לה ילדים (תיב"ע, רש"י בדברי הימים ב:ב"ג). **גַּם יָכַלְתִּי -** וגם הצלחתי, וד' שמע לתפילות שלי. **וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נְפֹתֵי -** לזכור כמה חשוב להתפלל, ולהתאמץ בתפילה.

(ט) **וַתֵּרָא לְאֵהָ כִּי עֹמְדָה מְלֻדָּת -** שכבר שנה או שנתיים היא לא יולדת (ע"פ ספורנו פסוק ח'). **וַתִּקַּח אֶת זֶלְפָּה שְׂפָחָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה -** לאה רוצה שיהיה ליעקב אבינו כמה שיותר ילדים, והיא מוכנה לוותר על יעקב שהרי הוא יהיה אצלה פחות. היא ידעה שכל ילד שיוולד ליעקב עכשיו זה שבט ענק של עשרות ומאות אלפים, וכך עם ישראל יגדל עוד ועוד (רמב"ן).

(י) **וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שְׂפָחָהּ לְאֵהָ לְיַעֲקֹב בֶּן:**

(יא) **וַתֹּאמֶר לְאֵהָ בָּא גֹד -** בא אלינו מזל טוב. אולי התכוונה לומר שה'מזל' שהלך ממנה בעת שפסקה מלדת חזר אליה (ר"י בכור שור ומלבי"ם מובא בפשוטו של מקרא) **וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֹד:**

(יב) **וַתֵּלֶד זֶלְפָּה שְׂפָחָהּ לְאֵהָ בֶּן שְׁנֵי לְיַעֲקֹב:**

(יג) **וַתֹּאמֶר לְאֵהָ בְּאִשְׁרֵי -** אני באושר, אך לא מלשון מאושרת אלא משובחת (רשב"ם). **כִּי אֲשֵׁרוּנִי בְּנוֹת -** שבחו אותי בנות (כנראה החברות שלה), הן אמרו לי - אשרייך שאת זוכה להגדיל כל כך את בית ישראל (כן נראה, ועיין העמ"ד). **וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אֲשֵׁר:**

(יד) **וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן -** ראובן היה בן 4-5, וראה שאמא שלו עצובה, בגלל שלא נולדו לה עוד ילדים, ורצה לשמח אותה, לכן הלך (ספורנו). **בְּיָמֵי קְצִיר חִטִּים -** בימים שכל השדות מלאות בחיטים, וזה הזמן שקוצרים אותם⁵⁰ (זה יוצא באיזור אייר סיוון). התורה מדגישה לנו שאף שהיה הרבה חיטים ראובן לא לקח חיטים, כדי לא לקחת מהו ששייך למישהו אחר. **וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בְּשָׂדֵה -** סוג של צמח מאוד ריחני (רמב"ן)⁵¹. **וַיָּבֵא אֹתָם אֶל לְאֵהָ אָמוֹ -** ראובן רצה לשמח את אמא שלו עם הצמח הריחני הזה. שאלתי: מתי רצתה לאה להשתמש בריח הזה? ואמרת שמשתבר שכשיעקב יהיה אצלה (רמב"ן). **וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל לְאֵהָ תִּגֵּי נָא -** בבקשה לי **מְדוֹדָאִי -** קצת מהדודאים שהביא בָּנָךְ - רחל רוצה לשמח את יעקב, שכשהוא יבוא להיות אצלה יהיה באוהל ריח טוב.

לפני הפסוק הזה הקדמנו שאשה שמחה בבעל שלה ובילדים שלה אותו דבר. לאה יותר שמחה מרחל כי יש לה ילדים, ורחל יותר שמחה מלאה בגלל שיעקב נמצא אצלה יותר פעמים (יעקב נמצא אצלה הרבה כדי לשמח אותה וכדי לזכות ממנה לילד, רד"ק). בכך יקל לנו להבין למה לאה לא מוכנה כל כך בקלות לוותר על הדודאים, כי היא רוצה שלפחות בפעמים שיעקב אצלה היא תוכל לשמח אותו הכי הרבה. **(טו) וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט -** לא מספיק. **קָחְתְּךָ אֶת אִישִׁי -** שאת לוקחת את בעלי. **וְלָקַחְתְּ -** את רוצה לקחת גם **אֶת דוֹדָאִי בְּנִי -** הרי כידוע יעקב אבינו היה הרבה יותר אצל רחל מאשר אצל לאה, ולא כל כך הייתה מחכה ללילות שיעקב אבינו יהיה באוהל שלה, היא כל כך רצתה להידבק בצדיק הגדול הזה. לאה חושבת שלפחות מגיע לה שכשיעקב יהיה אצלה היא תוכל לתת לו את הדודאים עם הריח הטוב הזה, ולא שזה יהיה לרחל. **וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ**

⁴⁷ העדפנו הסבר זה על פני הסברו של הספורנו שמסביר שעי"ז תלד היא. אם אנו מסבירים כמו הספורנו בפסוק ו' שרחל שחררה אותה מלהיות שפחה אז מובן, אך אם לא - נראה שיותר נכון להסביר שכן השפחה הזה נחשב הבן שלה, כמו שעולה מפשטי הפסוקים. ואף אם אצל שרה נאמר שהכוונה היא כמו הספורנו שם כתוב "אולי אבנה ממנה", אך כאן שכתוב "אבנה" בוודאי, נראה שהכוונה שהבן שיוולד ממנה בונה אותה.

⁴⁸ בתיב"ע - רחל שחררה אותה, וככ"ה ספורנו בפסוק ו', ומוסיף הספורנו שלכן הבן שנולד נחשב זרע יעקב לגמרי כאחד מן השבטים. וקשה - שהרי התורה ממשיכה לקרוא לבלהה שפחה, ועוד - הרי רחל אומרת "ויתן לי בן", לכן הסברנו שבלהה עדיין שפחה, ובן השפחה נחשב לגמרי הן של האדון.

⁴⁹ הרחבה: דיברנו על אדם שנפטר לו מישהו שהוא מברך "דיין האמת", והזכרנו קצת שצריך לברך על הרעה כשם שמברכים על הטובה.

⁵⁰ הרחבה: דיברנו קצת על תהליך גידול החיטים.

⁵¹ לא הזכרתי את השיטות שזה עוזר להולדה, כי אז הרבה יותר קשה להבין למה לאה לא רוצה בתחילה לתת זה לרחל.

הלילה תמת דודאי בנה – אני מבינה שזה קשה לך שיעקב יותר אצלי – אז אני מוכנה לוותר לך שהוא יהיה אצלך הלילה, ואת תנני לי מהדודאים. כל אחת רצתה לשמח את אחותה ולתת לה מה שמאוד חשוב לה.

(טז) ויבא יעקב מן השדה - מהעבודה. **בערב** – יעקב משקיע בעבודה שלו ולא חוזר לפני הערב. **ותצא לאה לקראתו** – לאה יוצאת מהאווהל לכיוון יעקב, ולמה? כי היא לא רוצה שרחל תתבייש, שהרי אם יעקב יכנס לתוך האווהל של רחל ואז הוא יצא לאוהל של לאה זה יכול לבייש אותה (אוה"ח ורד"ק). **ותאמר אלי תבוא** – לישון באוהל שלי הלילה. **כי שכר שכרתיך** – שילמתי שכר, בשביל שתישן אצלי הלילה, והשכר היה - **בדודאי בני וישכב עמה בלילה הוא** – בלילה ההוא. יעקב שמח לראות עד כמה לאה משתדלת ורוצה להיות עם יעקב ועד כמה היא רוצה להוסיף שבטים בישראל, הוא שמח כל כך במעשים של לאה והוא שמח להיות איתה (ספורנו בפרוש המילה 'הוא').

(יז) וישמע אלקים אל לאה – לאה התפללה באותו לילה שהיא זכתה שיעקב יישן אצלה שתזכה לבן, וד' שמע לתפילות שלה. **ותהר ותלד לי יעקב בן חמישי:**

(יח) ותאמר לאה נתן אלקים שכרי – ד' נתן לי שכר, 'פרס' על מעשה טוב שעשיתי - **אשר נתתי שפתי לאישי** – אפילו שעל ידי כך יעקב נמצא אצלי פחות, ויתרתי על זה בשביל שיגדלו מספר השבטים. **ותקרא שמו יששכר** – שתמיד תזכור שד'נותן שכר למי שעושה מעשים טובים^{52 53}.

(יט) ותהר עוד לאה ותלד בן ששי ליעקב – חצי משבטי י-ה!

(כ) ותאמר לאה זבדני אלקים אתי זבד טוב – ד' נתן לי חלק טוב⁵⁴. **הפעם זבדני אישי** – עכשיו הבעל שלי יגור איתי, הרי הוא יצטרך להיות איתי כל הזמן בשביל הילדים. (בית המקדש נקרא 'בית זבול', כי ד' גר שם), אנחנו רואים כמה חשוב ללאה שיעקב יהיה איתה. **כי ילדתי לו ששה בנים ותקרא את שמו זבול**⁵⁵ - מלשון 'זבול', מגורים.

(כא) ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה – היא היתה בהריון, והיא חששה שזה בן, וכך יהיה לרחל רק בן אחד, שהרי נולדו כבר עשרה ילדים, ואמורים להיות 12. לאה לא רצתה שלרחל יהיה פחות מן השפחות, ולכן היא התפללה לד' שלא יולד לה בן, ואכן ד' שמע לתפילותיה, והבן שהיה אמור להיוולד נהפך לבת. על זה שהיא דנה וחשבה את כל המחשבות האלו היא החליטה לקרוא לבת שלה דינה. שמנו לב שחוף מדינה כל הילדים היו בנים, ויד ד' היתה זאת בכדי להרבות שבטים בישראל (רשב"ם).

(כב) ויזכר אלקים את רחל – ד' זכר את כל מעשיה הטובים, ואת הסימנים שהיא מסרה ללאה, ואת בלהה שנתנה ליעקב (ספורנו). **וישמע אליה אלקים** – ד' שמע לתפילותיה. **ויפתח את רחמה** – עשה שהיא תוכל ללדת.

(כג) ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלקים – ד' הכניס (כמו שאוספים משחק שנשפך). **את תרפתי** – את הבזיון שהיו מבזים אותי. ולמה היו מבזים אותה? בגלל שהיא הייתה עקרה היו אומרים שכנראה היא לא מספיק צדיקה, וד' לא שומע לתפילות שלה (ספורנו), ולא יצא ממנה עם ישראל, אולי אפילו היו שאמרו שהיא כמו הגר, והיו אפילו שאמרו שיעקב יגרש אותה ובסוף היא תחתן עם עשיו.

(כד) ותקרא את שמו יוסף לאמר יסף ה' לי בן אחר⁵⁶ – רחל ידעה שאמור להיות עוד ילד אחד, והיא התפללה שהילד הזה יולד ממנה. [אמרנו שרומז גם ל'אסף' ד' חרפתה, רשב"ם].

(כה) ויהי פאשר ילדה רחל את יוסף – ועברו להם 7 שנות עבודה השניות (רשב"ם ורש"י ל"ה:כ"ט), הזכרנו שיעקב, אחרי שיוסף נולד הוא מרגיש שהקדושה הגדולה שיש בילד הזה תנצח את הטומאה הגדולה שיש לעשיו, וכמו שכתוב שיוסף ינצח את עשיו, כי יוסף דומה ללהבה ויעקב לקש. לכן הוא בטוח בד' וכבר לא מפחד מעשיו⁵⁷. **ויאמר יעקב אל לכן שלחני** – תרשה לי ללכת. **ואלכה אל מקומי ולאצרי** – לארץ כנען.

⁵² תשע"ה: הזכרנו בדרך אגב את הרשב"ם שאומר שיש שני 'ש', כדי לרמוז על שכר נוסף – על כך שהיא שכרה את יעקב בדודאים, ועשתה מעשה טוב בכך שויתרה על הדודאים בשביל רחל. אולי עדיף לא להזכיר, כי זה מבבל.

⁵³ הוספה: יש לעיין למה לא אמרה תמורת ששכור שכרתיך? ועוד למה דווקא עכשיו זכתה בשכר על שהכניסה שפחתה? וי שלומר על פי דברינו, שרואים כאן כמה לאה רוצה שיעקב ישכב עימה, ומתברר למפרע כמה גדול חסדה שויתרה על כך בשביל להכניס את זלפה ולהוסיף שבטים בישראל, ולכן כעת מתברר גדול מעשיה וממילא מגיע לה שכר הרבה.

⁵⁴ הרחבה: סיפרתי על ילד מהכיתה שעשה יומולדת וחילק לילד אחד חתיכה ענקית – חצי עוגה, הילד הזה כל כך מתלהב ואומר – קיבלתי זבד טוב!

⁵⁵ צ"ע מה מזכיר שם זה לתמיד, איזה ערך יש בו?

⁵⁶ צ"ע: גם כאן וגם אצל יששכר, יש לכאורה סיבה אחרת לקרוא את השם הזה, שם כתוב "כי שכור שכרתיך", ופה כתוב "אסף ד'", ובכל זאת לא זאת הסיבה המפורשת בתורה לקריאת השם.

⁵⁷ צ"ע אם להסביר את זה, בנוסף דבר זה מעורר קושיא למה יעקב אבינו הולך בלי שאמא שלו קראה לו?

(כו) תְּנֵה – תן לי לקחת את נְשִׁי וְאֵת יְלָדֵי אֲשֶׁר עִבַּדְתִּי אִתָּךְ בָּהֶן – בשביל הנשים (אבע"ז), וכיוון שכל כך עבדתי בשבילך ברור שהן צריכות לבוא איתי. וְאֵלֶכָה פִּי אִתָּה יְדַעְתָּ אֵת עִבְדְּתִי אֲשֶׁר עִבַּדְתִּיךָ – שעבדתי אותך בנאמנות, ואין לך טענות עלי שאני צריך לעבוד עוד.

(כז) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבֵן אִם נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ – אם אתה אוהב אותי, שהרי אני קרוב משפחה שלך (ספורנו). **נְחֹשְׁתִּי** – ניסיתי, בדקתי ומצאתי ש... (רמב"ן) **וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְלָךְ** – כל הברכה שד' מברך אותי זה בגללך. לפני שבאת לפה כל הזמן היו מתות לי בהמות, עד שנשארתי עם ממש מעט צאן, שרחל הייתה רועה, עכשיו נהיה לי בהמות משובחות, המון בהמות, בנוסף זכיתי לבנים, הכל בזכותך (כמו שכתוב בגמרא בברכות מב. – שכשבא תלמיד חכם באה ברכה). היה עוד פעם שראינו שלבן למד שדברים הם מד', מתי זה היה? עם הסיפור של אליעזר. בזכות יעקב אפילו לבן הרשע לומד כמה ד' עושה טוב לצדיקים.

(כח) וַיֹּאמֶר⁵⁸ נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי – תפרש מהו השכר שאתה רוצה שאביא לך וְאִתְּנָה – תיארונו איך לבן חושש מזה שיעקב יבקש ממנו כסף, והרי לבן לא רוצה להוציא שום כסף מכיסו. אבל אין ללבן ברירה, הוא יודע שאם יעקב ילך המצב יהיה הרבה יותר גרוע.⁵⁹

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִתָּה יְדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עִבַּדְתִּיךָ – כמה התאמצתי בעבודה. וְאֵת אֲשֶׁר הֵיךָ מִקֶּנֶךָ אִתִּי – וכמה מקנה היה לך כשהגעת.⁶⁰

(ל) פִּי מַעַט אֲשֶׁר הֵיךָ לָךְ לְפָנַי – כשהגעת היה לך ממש מעט מקנה. וַיִּפְרֹץ לְרֵב – והוא התרבה הרבה מאוד.⁶¹ **וַיִּבְרַךְ ה' אֶתְךָ לְרֵגְלֵי** – וד' בירך אותך בגללי (יעקב לא אומר ממש בגללי, כי הוא לא רוצה להתגאות, הוא אומר 'לרגלי' – מאז שהרגלים שלי הגיעו לכאן, רמב"ן). וְעַתָּה – ועכשיו מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנֹכִי לְבֵיתִי – למשפחתי. מתי גם אני אעשה משהו בשביל המשפחה שלי (רמב"ן). עד עכשיו דאגתי למשפחה שלך, ומעכשיו אני צריך לדאוג למשפחה שלי. הזכרנו שעד כה לא היה ליעקב כמעט שום דבר, כי כל עבודתו בכל השנים האלו היו רק בשביל לבן (ספורנו כ"ה, וברש"י בפסוק שלנו משמע שהיה קצת מבניו).

(לא) וַיֹּאמֶר מֶה אֶתֶּן לָךְ⁶² – אחרי ההקדמה של יעקב לבן עוד יותר מפחד – מי יודע מה הוא יבקש. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֶּן לִי מְאוּמָה – אל תתן לי כלום! שום דבר מכל הנכסים שלך אתה לא צריך להביא לי. [יעקב רומז שמה שיקבל לא יהיה מלבן, אלא הכל מד']. **אִם תַּעֲשֶׂה לִי הַדָּבָר הַזֶּה** – שאני אומר לך. **אֲשׁוּבָה אֲרַעָה צֹאנְךָ אֲשָׁמֶר** – אני אחזור לרעות את הצאן ולשמור עליו.

(לב) אֶעֱבֹר בְּכָל צֹאנְךָ הַיּוֹם – יחד איתך (לענ"ד, עיין אבע"ז ל"ה). **הֲסַר מִשָּׁם** – אתה לבן תוציא מהצאן שלך. **כָּל שֶׁהָיָה נֶקֶד** – עם נקודות לבנות. וְטָלוּא – או טלוא (רמב"ן) שה עם חבורות לבנות, כתמים גדולים לבנים (כמו טלואי של בגד). שה כאן הכוונה לתיש – עז זכר (רמב"ן). **וְכָל שֶׁהָיָה חוּם בְּכֶשֶׁבִים** – או שה בצבע חום – מדובר פה על חום דומה לאדום. התנאי הזה של זה חום הוא רק בכבשים ולא בעיזים, כי בעיזים דבר זה מצוי, ויעקב ניסה להגיד שהוא יקבל מהדברים הלא מצויים (רשב"ם, ל"ג). **וְטָלוּא וְנֶקֶד בְּעֵזִים** – הנקבות. וְהֵיךָ שְׂכָרִי – מה שיוולד מכאן ולהבא הוא יהיה שלי. ולמה ביקש יעקב מלבן להוציא את כל הכבשים מהסוג הזה? כדי לומר לו – לי יהיו רק כבשים ועיזים בלי נקודות – ובאופן טבעי הוולדות שלהם יהיו כמותם, ואם כן, לא יהיה לי שכר, אבל אני סומך על ד' שהוא יעשה שיהיו וולדות עם נקודות, ואלו יהיו שלי.⁶⁴

(לג) וְעַתָּה בִּי צִדְקָתִי – ומה יעיד על שאני מתנהג בצדק לפניך **בְּיוֹם מִחָר** – מאז שנתחיל את התוכנית הזאת והלאה (רשב"ם)? **כִּי תָבוֹא עָלַי שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ⁶⁵** – שכאשר תבוא לבדוק את השכר שלי, כי יהיה ליעקב חוץ מהכבשים שהוא רועה ללבן עוד עדרים של צאן שהם רק שלו, וכאשר לבן יבוא לבדוק אותם, יש לו דרך טובה לדעת אם יעקב גנב ללבן משהו או לא. **כָּל אֲשֶׁר אֵינְנוּ** – שלא נֶקֶד וְטָלוּא – נקוד או טלוא (רמב"ן) **בְּעֵזִים וְחוּם** – או גם חום **בְּכֶשֶׁבִים** – כי בכבשים היה עוד סוג שמגיע ליעקב – מה שהוא חום. **גָּנוּב הוּא אִתִּי⁶⁶** – זה בטוח שאני גנבתי. ואם לא תמצא זה עדות על צדקותי. וזה מה שאמר "וענתה בי צדקתי".

⁵⁸ הוספה: לבן רמז לו, ומשלא ענהו יעקב מאומה אמר לו במפורש, לכן כתוב שוב "ויאמר" (פשוטו של מקרא).

⁵⁹ הרחבה: הזדמנות לדון כמה כסף באמת מגיע ליעקב על כל העבודה שעבד עד כה (חבורות מורשה ומביאים את המלבי"ם בענין).

⁶⁰ כרש"י, ואולי עדיף להסביר כספורנו או כרמב"ן.

⁶¹ צ"ע אם כדאי להסביר: יעקב אומר לו – קודם כל זה בזכות זה שהתאמצתי לעבוד אותך כמו שצריך (ספורנו).

⁶² בחבורות מורשה מביאים הסבר המלבי"ם – על השנים הקודמות. ואיני מבין למה צריך להסביר כך ולא להסביר כפשוטו.

⁶³ והרמב"ן ל"ה אומר הפוך. ע"ש וצ"ב מה להסביר.

⁶⁴ הוספה: בפשוטו של מקרא מסביר שיעקב אומר ללבן – אני רוצה לבודד את התוצאות שהגיעו בעקבות עבודתי, לתוצאות שהגיעו בזכות הברכה המיוחדת. ע"ש.

⁶⁵ לפניך קאי על תחילת הפסוק. אבע"ז.

⁶⁶ צ"ב: האם זה רק אחרי ההולדה הראשונה או שלעולם בעדר של יעקב צריך להיות רק נקוד וטלוא?

(לד) וַיֵּאמֶר לָבֶן הֵן – כן, אני מסכים. לוֹ יְהִי כְדָבְרְךָ – הלוואי שאתה באמת תרצה את הדבר הזה. הרי כפי שאמרנו לבן חשש שהוא הולך להפסיד כסף בשביל לשלם ליעקב, פתאום יעקב אומר לו שהוא בכלל לא מבקש כלום, ויותר מזה, רק מה אם יצאו כבשים ועיזים בצורה שלא מצוי שיצאו – רק זה יהיה ליעקב.

(לה) וַיִּסַּר – לבן הוציא ביום ההוא את התַּיִשִּׁים – העיזים הזכרים. **הַעֲקָדִים –** פסים לבנים בקרסול⁶⁷. **וְהַטְּלָאִים וְאֵת פֶּל הַעֲזִיִּים –** הנקבות הַטְּלָאִים **כָּל אֲשֶׁר לָבֶן בּוֹ –** תיארנו איך לבן חיפש כל נקודה לבנה הכי קטנה, ואותה לקח, הוא עבר על כל הכבש, ומצא הרב פעמים איזה פס לבן בקרסול, ולקח (רד"ק), וכן בכל מקום אחר בגוף, על מנת שישאר ליעקב רק הכבשים החולים והמסכנים, וכך לא ירוויח כמעט כלום⁶⁸. איזה רשע! הרי על ידי זה הוא עצמו מפסיד, כי יעקב פחות ירעה את צאנו, אך הוא כל כך לא רוצה שיעקב ירוויח יותר מידי. **וְכָל חוּם בְּכֶשֶׁבִים –** ומהכבשים הוא הסיר לא רק נקודים וטלואים אלא גם את כל החומים (שיטת הרמב"ן, ודעתו שרש"י חולק על זה). **וַיִּתֵּן בְּיַד בְּנָיו –** את העדרים האלו, שהם יהיו רועי הצאן. אלו בנים שנולדו אחרי שיעקב הגיע ובזכותו.

(לו) וַיִּשֶׂם דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים – מרחק של הליכה של שלושה ימים. **בְּיָנוּ וּבְיָנוּ יַעֲקֹב –** למה לבן הרחיק אותם כל כך? הוא חשש שכבשים מהצאן שלו יתערבבו עם כבשים שבעדר של יעקב, וכך יעקב ירוויח כבשים (רד"ק)⁶⁹. **וַיַּעֲקֹב רָעָה אֵת צֹאן לָבֶן הַנּוֹתְרֹת –** הנשארות, מה שלבן לא לקח. אם כן, יש כאן שני עדרים שניהם של לבן, אחד יעקב רועה ואחד בני לבן רועים. בצאן שאצל יעקב היה רק כבשים לבנים ועיזים שחורים, לבנים וחומים⁷⁰. למה לבן הוציא את כל הנקודים וטלואים? כי אם לא, היו עיזים וכבשים נקודים וטלואים יולדים עיזים וכבשים עם נקודות והם היו של יעקב, לבן רצה שיעקב לא יקבל שום דבר.

יעקב יודע שכדי שקבל משהו הוא חייב למצוא איזה פטנט. כמובן הוא יודע שהכל מן שמיא, אבל הוא צריך לעשות השתדלות. הקדמנו את זה שכל אחד דומה להורים שלו או לסבא וסבתא שלו, ולכן באופן פשוט מעיזים בלי לבן לא יצא עיזים עם לבן. מה עושה יעקב כדי שיצאו עיזים עם לבן? **(לז) וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל –** מקל (תיב"ע) **לְבִנָּה –** סוג של מקל. **לַח –** לא יבש, כנראה כשהוא יבש הלבן שבפנים פחות מבהיק (חזקוני). **וְלוֹז וְעָרְמוֹן –** סוגי עצים, פה לא כתוב שצריכים להיות לחים, כנראה שהם בוהקים גם כשהם יבשים (חזקוני). **וַיַּפְצֵל בֵּהֶן פְּצָלוֹת –** והוא קילף בהם קילופים. **לְבָנוֹת מִחֹשֶׁף הַלָּבֶן אֲשֶׁר עַל הַמְּקָלוֹת –** והוא חשף – גילה – את החלק הלבן של העץ⁷¹.

(לח) וַיַּצַּג – ויתקע את המקלות אשר פָּצַל בְּרֵהִטִּים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם – בברכות המים משם שותה הצאן. זה נקרא רהטים כי המים רצים מהבאר אל כל הברכות שמסביב, משם שותות הבהמות. **אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֹּאן לִשְׁתוֹת –** שכשהם יבואו לשתות אז המקלות יהיו לְנֹכַח הַצֹּאן – מול הצאן. **וַיִּתְמַנְּהוּ בְּבִאָן לִשְׁתוֹת –** ויתעברו כשיבואו לשתות. כי כך דרך הכבשים להתעבר באותו זמן⁷².

(לט) וַיִּחְמוּ הַצֹּאן – וכשהם נכנסו להריון הן היו... **אֵל הַמְּקָלוֹת –** הצאן היו מול המקלות. **וַתִּלְדֵּן הַצֹּאן עֲקָדִים וְנִקְדִּים וְטְלָאִים –** ההריון מתחיל באיזור ניסן והלידה באיזור ר"ה⁷³. כשהגיע ראש השנה, לבן היה בטוח שהעיזה השחורה תוליד עז שכולו שחור, והכבש השחור יולד כבש שכולו שחור, ובאופן מפתיע הוא רואה שכל העיזים והכבשים נולדו עם פסים לבנים ברגל (עקודים) עם נקודות או טלואים לבנים על הגוף. הוא מאוד התפלל. לבן הרשע החליט להחליף את ההסכם – מהיום כל הנקודים שלי והעקודים שלך, אח"כ החליט הפוך וכו'. וכך החליף לבן את ההסכם המון פעמים, וכל פעם ד' עשה שיעקב יקבל הכל. הדגשנו שאמנם חשוב שיעקב יתאמץ למצוא רעיון כדי לקבל את מה שמגיע לו, אך צריך גם המון סייעתא דשמיא⁷⁴.

(מ) וְהַכְּשִׁיבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב – יעקב הפריד את הכבשים שנולדו עקודים ונקודים, שהרי כבשים אלו שייכים לו, זה השכר שלו. **וַיִּתֵּן בְּיַד הַצֹּאן אֵל עֲקָד –** הוא שם את הפנים של הצאן שיהיו לכיוון של העדר של הכבשים העקודים, וכך שוב, הכבשים ראו כל הזמן כבשים עקודים וזה גרם להם להוליד כמותם. **וְכָל חוּם בְּצֹאן לָבֶן –** כמו כן הוא לקח מהעדר של לבן את

⁶⁷ הוספה: נראה לי שזה דעת רש"י. הסבר נוסף: עקוד זה נקוד, רק שזה נקודות בגוף (או בראש, רשב"ם) ועקודים זה ברגל (עיין אוה"ח ורמב"ן שזה לא מה שיעקב התכוון, ולבן רימה אותו, ע"ש)

⁶⁸ אמנם דבר זה לא מפורש במפרשים, אך זה עולה מכמה דברים: רש"י שהשאיר לו הנותרות. רמב"ן שמבין שהעקודים זה לא היה חלק

⁶⁹ הרב יהודה: דרך שלשת ימים – לבן הרחיק מיעקב את הצאן שהפריד מרחק הליכה של שלושה ימים. מי שרמאי חושב שגם האחרים רמאים ולכן לבן כל כך חושש שיעקב יקח משלו. שאם הכבשים יהיו קרובים אולי זה יגרם לכבשים שאצל יעקב להיות בצבע חום או נקוד וטלוא (כלי יקר).

⁷⁰ צ"ע: כך כותב רש"י כפשוטו, אך לפי זה יוצא שהכבשים הנקודים אלו כבשים לבנים עם נקודות שחורות, ובפסוק לה כתוב "כל אשר לבן בו", משמע שהנקודות היו לבנות, וכן מזה שחשף יעקב מחשופ לבן. וצ"ע.

⁷¹ הפעלה: הילדים יצאו לחצר וגילפו עם סרגלים ושמז צמוד לשוקת.

⁷² חוברות מורשה: כשהכבשים שתו הן התחממו והתבוננו במקלות, ומתוך התבוננותם במקלות הם ילדו וולדות דומים למה שראו במקלות. הסברתי טיפה שונה.

⁷³ צ"ע: כך כתוב בסיכומי הרב נחום, אך רועי פרץ אמר לי שהרביה הטבעית של הכבשים היא בחשוון (בחודש 11 למנינם) והלידה 5 חודשיים לאחר מכן.

⁷⁴ הרחבה: אמרנו שגם אם נשים פרה ברפת אדומה עם רפת אדום וכו' זה לא אומר שתיוולד פרה אדומה, זה יכול קצת לעזור. כאן כולם נולדו עם לבן, זה ודאי היה נס. אלא שהרחבנו שאנחנו צריכים לעשות את כל ההשתדלות, כך גם במלחמת ששת הימים לא אמרנו – ד' יעשה לנו ניסים ואנחנו לא נעשה כלום, הרי נהרגו הרבה חיילים וכו'.

כל העיזים החומות, ושם אותם לפני הכבשים וכך נולדו כבשים חומים. **וַיִּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוּ** – והוא שם בנפרד את העדרים ששייכים לו. **וְלֹא שָׂתֶם עַל צֹאן לֶבֶן** – ולא ערבב אותם עם הצאן של לבן. כעת יש שלושה עדרים: עדר עם לבנים אצל בני לבן, עדר בלי לבנים של לבן אצל יעקב, עדר חדש עם לבנים ששייך ליעקב.

(מא) וְהָיָה בְּכָל יַחַם הַצֹּאן הַמְקַשְׁרוֹת – כשהצאן החזקות יגיע זמנם להיות בהריון **וְשָׂם יַעֲקֹב אֶת הַמְקַלּוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרִהְטֵים לִנְחֻמָּהּ בַּמְקַלּוֹת** – בשביל שהם יתחממו ויהיו בהריון בעזרת המקלות.

(מב) וּבַהֲעֵטִיף הַצֹּאן – וכשיגיע הזמן של הצאן החלשות להיכנס להריון **לֹא יִשִּׂים** – את המקלות. **וְהָיָה הָעֵטִיפִים לְלֶבֶן** – החלשים ללבן. **וְהַקְשָׁרִים לְיַעֲקֹב** – והחזקים ליעקב.⁷⁵ למה עשה זאת יעקב? כדי שלבן לא ישים לב לפטנט של המקלות. לכן המקלות היו רק כמה ימים, ואח"כ יעקב הוריד אותם (מפרשים). בנוסף – יעקב אבינו ידע שאם הכל יגיע אליו לבן יבקש ממנו ללכת, היה צריך שגם לבן ירוויח מכל הסיפור. בנוסף – אם יעקב היה לוקח הכל זה לא נחשב שהוא עשה לפי ההסכם. (אוה"ח)⁷⁶.

(מג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד – יעקב אבינו נהיה עשיר גדול מאוד מאוד. **וַיְהִי לוֹ צֹאן רְבוּת** – הרבה צאן. **וַשְׁפָּחוֹת וַעֲבָדִים**⁷⁷ **וַיִּגְמְלִים וַחֲמָרִים** – הוא מכר עיזים וכבשים וקנה תמורתם עבדים וכו' (רשב"ם).

בַּרְכָּה ל"א (א) וַיִּשְׁמַע – יעקב **אֶת דְּבָרֵי בְנֵי לֶבֶן לְאָמֵר** – שהיו אומרים ומפרסמים לכל או שאמרו זה לזה⁷⁸. **לָקַח יַעֲקֹב אֶת פֶּלֶא אֲשֶׁר לְאָבִינוּ** – הם טוענים שלא יכול להיות שיעקב נהיה כל כך עשיר, ובטוח שיעקב גונב מלבן (מלבי"ם, ע"ש). יכול להיות שהם ראו גם כמה הצאן שלהם הולך ופוחת. **וּמֵאֲשֶׁר לְאָבִינוּ** – וממה ששייך לאבא שלנו. **עָשָׂה** – אסף לעצמו. **אֶת פֶּלֶא הַכֶּבֶד הַזֶּה** – את כל העושר הזה (אונקלוס ורש"י דה"א כט:יב).

(ב) וַיִּרְא יַעֲקֹב אֶת פְּנֵי לֶבֶן⁷⁹ – הפנים של האדם מביעות אם הוא שמח או עצוב, כועס או מכבד וכו'. **וְהָיָה אֵינָנו עִמּוֹ** – לבן לא מתייחס אליו. **כְּתָמוּל שְׁלֹשׁוֹם** – כמו אתמול ושלשום, כלומר כמו בימים הקודמים (אונקלוס). יעקב הבין שכנראה לבן קיבל את הלשון הרע של בניו (ספורנו), אפילו שהוא ודאי יודע כמה יעקב ישר ומקפיד על ממון חברו, ואפילו שלבן כל כך רימה אותו עם רחל, יעקב עבד את לבן. יעקב חושש אולי לבן ירצה לעשות לו רע (אולי אפילו לגזול את בנותיו כמו שנראה בהמשך), לכן מתכנן יעקב לעזוב את לבן בלי שלבן ידע. אך לא תכנן לברוח ישר (אוה"ח).

(ג) וַיֹּאמֶר ה' אֵל יַעֲקֹב – פתאום יעקב מקבל נבואה, דבר שנראה שלא היה לו בכל ה-20 שנה האחרונות, שהרי לא מתאים לקבל נבואה בחו"ל. **שׁוֹב אֵל אֶרֶץ אַבְרָהָם** – תחזור לארץ כנען. **וּלְמִוְלַדְתָּהּ** – ולא רץ בה נולדת. **וְאָהֳיָה עִמָּךְ** – ואני אהיה שם האלוקים שלך, שהרי מי שנמצא בחוץ לארץ ד' לא נמצא איתו אותו דבר (כ"ג ברש"י ע"פ שפ"ח). לכן עיקר הנבואה היא בא"י. עכשיו, אחרי שד' אומר לו יעקב מתכנן לעשות זאת ישר (אוה"ח).

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב – יעקב שלח שליח, תיב"ע אומר שהיה זה נפתלי שהיה יודע לרוץ מהר⁸⁰. **וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדָה אֵל צֹאנָו** – כמה יעקב מזדרז לעשות רצון ד', הוא אפילו לא מחכה עד הערב. למה יעקב קורא לנשותיו ולא הולך בעצמו? או כדי לא לעזוב את הצאן או כדי שלבן לא ישמע מה שהוא אומר להן. אך הוא לא רוצה להגיד לרחל ולאה – אתן חייבות ללכת איתי הוא רוצה שהם גם ירצו מרצונן, שישמחו בזה, לכן הוא קורא להן (עקידת יצחק רטז).

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶן רָאָה אֲנֹכִי אֶת פְּנֵי אַבְיָכֶן כִּי אֵינָנו אֵלֵי כְּתָמוּל שְׁלֹשׁוֹם – כי הוא חושב שגזלתי אותו, וזה איננו נכון, אלא... **וְאֵלֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי** – היה איתי, ובגלל זה נהייתי עשיר (ספורנו ורשב"ם).

(ו) וַאֲתָנָה יַדְעָתָן – ואתן הרי יודעות. **כִּי - ש.. בְּכָל פְּחֵי עֲבָדְתִי אֶת אַבְיָכֶן** – התאמצתי מאוד מאוד בכל הכח שהיה לי לעבוד את אביכן.

⁷⁵ הרחבה: הכל פה מאוד קשה להבנה, סימנתי על הלוח את כל סוגי העדרים, ציירתי כבשים בצורה של עיגולים, עשיתי עיגולים גדולים שזה המקושרות וקטנים שזה העטופים, וציירתי איך מהעיגולים הגדולים נולדו עוד כבשים – שזה עוד עדר של עיגולים גדולים עם נקודות, ומהעיגולים הקטנים נולד עוד עדר שזה היה ללבן.

⁷⁶ לפי האוה"ח יעקב קיבל שליח מהצאן. אך זה תמוה מאוד, כי לפי זה יוצא שלבן נהיה הרבה יותר עשיר מיעקב, ולא ראינו דבר זה. ונראה יותר שהאוה"ח התכוון לא דווקא, אלא שהיו שלושה חלקים: א. הקשורים ליעקב ב. קשורים ללבן. ג. כל העטופים ללבן. אך לא בהכרח שהיו החלקים שווים. וצ"ע.

⁷⁷ בדיחה: ד' עשה לו נס כל כך גדול והכבשים הולידו שפחות וכו'.

⁷⁸ כך נראה מלשונם – לקח יעקב לאביו. משמע שלא אמרו זאת לא ליעקב ולא ללבן, אלא היו מפרסמים כך לכל.

⁷⁹ הפעלה: עשינו הפעלה בנושא רגשות. תליתי על הלוח המון צורות של סמייליים עם הרגש מתחת. הבאתי דובי וסיפרתי על דב שעבר דירה והגיע לת"ת חדש, בדרך ובת"ת קורים לו כל מיני דברים שגורמים לו להיות שמח, עצוב, מתוסכל וכו'. הילדים ידעו מאוד יפה. אח"כ כל ילד בחר אחד מהרגשות והציג אותו ואנחנו היינו צריכים לזהות מה זה.

⁸⁰ צ"ע: והרי הוא היה ממש קטן?

(ז) וְאָבִיכֶן הִתֵּל בִּי – שיקר עלי. **וְהִחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי** – והוא החליף את התנאים של המשכורת שלי (שפ"ח י'). **עֲשֶׂרֶת מִנִּים** – עשר פעמים (אונקלוס), כל פעם תנאי אחר. **וְלֹא נָתַנּוּ אֱלֹקִים לְהִרְעֵ עַמְדִּי** – הוא רצה לעשות לי רע, וד' לא נתן לו. הסברנו ש'מונים' זה גם מלשון מניין, וא"כ עשרת מונים זה 10 כפול 10, וזה אומר שהוא החליף 100 פעמים.

(ח) אִם פֶּה – ככה **יֹאמֵר נְקֻדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ** – רק נקודים ולא טלואים. **וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאן נְקֻדִים וְאִם פֶּה יֹאמֵר עֲקָדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאן עֲקָדִים** – לכן היה כל כך רשע, חוץ מזה שהוא שינה את ההסכם הראשון שזה כבר ודאי רמאות, אבל הוא עשה מעשה רמאות הרבה יותר גרוע – לכן חיכה שהכבשים יהיו בהריון, ואז לפני שהן ילדו הוא שינה את ההסכם, עכשיו הוא בטוח שאין ליעקב מה לעשות. ובאמת, מה היה? האם ד' שינה את העוברים שפתאום יהפכו להיות מנקודים לטלואים?! לא, ד' ידע מראש שלכן ישנה את ההסכם, ולכן מראש הוא עשה שיהיו נקודים או טלואים, הכל לפי מה שלכן עתיד לומר לפני הלידה. (רמב"ן). כאן כבר לא המקלות עשו את הנס, אלא זה נס גמור.

(ט) וַיִּצַל אֱלֹקִים אֶת מִקְנֵה אַבְיָכֶם – ד' הוציא מהמקנה של אביכן. **וַיִּתֵּן לִי** – כלומר – ד' העביר את מה שהיה עד כה המקנה של אביכן, וכעת הוא נהיה המקנה שלי.

(י) וַיְהִי בַּעַת – בזמן ש... **יָחַם הַצֹּאן** – כלומר – בתקופה שהכבשים התחממו ונהיו בהריון. **וְאִשָּׁא עֵינַי וְאָרָא** – הסתכלתי וראיתי **בְּחֵלוֹם** – נבואי **וְהִנֵּה הָעֲתִידִים** – התיישים והאלים הזכרים (רמב"ן). **הָעֲלִים עַל הַצֹּאן** – שמתחברים אל הצאן – הנקבות. וכך העיזים נהיות בהריון. **עֲקָדִים נְקֻדִים וּבָרָדִים** – נקודות לבנות מחוברות (רש"י). זה מזכיר את המילה ברד שהוא גם נקודות לבנות (חזקוני ואוה"ח). המלאך מראה ליעקב שמלאכים מביאים את הזכרים שיש בהם לכן מבני לכן לצאן שאצל יעקב, ומהם נהיה וולדות עם צבע לכן (רש"י). כמובן, זה לא היה כך באמת, אך החלום בא להגיד ליעקב שאין לו מה לדאוג מכיוון שה' עוזר לו (רמב"ן).

(יא) וַיֹּאמֶר אֱלִי מִלֵּאךְ הָאֱלֹקִים בְּחֵלוֹם יַעֲקֹב – מלאך האלוקים אמר בחלום: "יעקב". **וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:**

(יב) וַיֹּאמֶר שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל הָעֲתִידִים הָעֲלִים עַל הַצֹּאן עֲקָדִים נְקֻדִים וּבָרָדִים – אתה יודע למה כל זה? **כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לְבֶן עֵשָׂה לָךְ** – ולכן נתתי לך את כל הצאן. יעקב שומע בחלום שכל מה שקורה פה הכל זה מד'. עד כאן יעקב מספר לנשיו על חלום שהיה מזמן, שממנו הוא למד שהכל מד' ולא מחכמתו. אח"כ הוא מספר להן על הנבואה שהיתה לו עכשיו⁸¹ (רמב"ן):

(יג) אֲנֹכִי הָאֵל – אני האלוקים⁸² **בֵּית אֵל** – שהתגלה אליך בבית אל (אונקלוס). **אֲשֶׁר מִשְׁחַתָּ שֵׁם מִצְבֵּה** – שמת שמן על האבן, ובכך הפכת את האבן להיות מציבה מיוחדת לשם ד'. ובנוסף... **אֲשֶׁר נִדְרַתָּ לִּי שֵׁם נְדָר** – "אם יהיה אלוקים עימדי... והאבן הזאת אשר שמתה מציבה..." **עָתָה** – עכשיו. **קוֹם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל אָרֶץ מוֹלְדָתְךָ** – יעקב מספר לנשותיו מה ד' אמר, ושואל אותן אם הן מוכנות לעזוב את הבית של אבא שלהן וללכת איתו לארץ כנען.

(יד) וַתַּעַן רַחֵל וּלְאָה – בלשון יחיד, כי רחל היא זאת שענתה, ולאח חשבה ממש אותו דבר (תיב"ע). **וַתֹּאמְרָה לּוֹ הַעוֹד לָנוּ** – האם עדיין יש לנו חֶלֶק וְנִחְלָה בְּבֵית אַבְיָנוּ – חלק ממה שיחלקו בירושה של אבא אחרי פטירתו?! הרי את הכל הבנים, יקחו ואנחנו לא נקבל כלום. רואים שלכן דאג רק לבניו, אולי בגלל שהם היו הולכים בדרכו הרשעה.

(טו) הָלוֹא – הרי **נְכָרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לּוֹ** – הוא מתייחס אלינו כמו נשים זרות, לא כמו הבנות שלו. **כִּי מְכָרְנוּ** – שהרי הוא מכר אותנו תמורת עבודה של 7 שנים, במקום – הפוך – לתת לנו נדוניא (רשב"ם). **וַיֹּאכַל גַּם אָכֹל אֶת פֶּסֶפְנוּ** – גם אחרי החתונה הוא לא נתן לנו פרנסה בשפע, אלא הפוך – הוא לקח את מה שהיה מגיע לנו, על ידי שהוא שיקר את יעקב אבינו.

(טז) מִמְשִׁיכוֹת נִשׁוֹת יַעֲקֹב וּמִשְׁכִּירוֹת: מאפה כל העושר – לא מלבן, אלא... **כִּי** – אלא **כָּל הָעֲשָׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאַבְיָנוּ** – שד' הוציא מלבן. **לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ** – זה באמת מגיע ליעקב על כל עבודתו. עד כאן הסבירו בנות לכן למה כלל לא קשה להן לעזוב את בית אביהן (ספורנו י"ד), עכשיו הן מוסיפות: **וְעָתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֵלַיךָ עֲשֵׂה** – אחרי כל ההסברים שהסברנו, בסופו של דבר תעשה מה שד' אומר, לא משנה אם זה מה שנראה לנו או לא, אם זה קשה לנו או לא.

(יז) וַיִּקָּם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת בָּנָיו וְאֶת נָשָׁיו עַל הַגְּמָלִים – יעקב הרים את בניו ונשיו על הגמלים. מי שהיה קטן הוא הרים אותו ממש על הגמלים ומהגדולים הוא ביקש שיעלו מעצמם⁸³.

⁸¹ הרמב"ן אומר שזה היה אתמול בחלום, ולא הזכרתי, כדי לא לבלבל. כי בפשט הוא התנבא בשדה.

⁸² רש"י אומר שהה' מיותרת, ולא הבנתי למה.

⁸³ אפשרות נוספת: לא בהכרח שהוא ממש הרים אותם לגמלים, אלא הכוונה שהוא אמר להם לעלות סחב אותם עם הגמלים.

(יח) וַיְנַהֵג – והוא הוביל את כל מקנהו – הכבשים והעזים. וְאֵת כָּל רֶכְשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ – העבדים והשפחות הגמלים והחמורים שהוא קנה. **מִקְנֵה קִנְיָנוּ** – הוא קנה אותו על ידי המקנה – הוא מכר כבשים ועזים וקנה את כל הרכוש. **אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אָרָם** – אצל לבן. את הכל הוא הוביל בשביל... **לְבוֹא אֶל יַצְחָק אָבִיו אֲרֻצָּה פְּנֵעוֹן**⁸⁴:

(יט) וְלָבֵן הִלֵּךְ לְגִזְזוֹ⁸⁵ **אֶת צֹאנוֹ** – מתי הולכים לגוז את הצאן? בתחילת הקיץ שלא יהיה חם לכבשים. עם הצמר משתמשים להכנת בגדים. לכן עוזב את הבית שלו והולך לעדר שלו, שנמצא במרחק שלושה ימי הליכה כמו שלמדנו, על מנת לעזור לבניו לגוז את הצאן⁸⁶. זהו זמן טוב לברוח. **וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת הַתְּרָפִים** – עבודה זרה, כנראה שהייתה נראית כמו צורת אדם (אבע"ז) **אֲשֶׁר לְאֲבִיהָ** – רחל יודעת שכעת כשהיא עוזבת את אביה, הוא ימשיך ועשה מעשים רעים, יעבוד עבודה זרה ויגיד על כל מיני פסלים שהם אלו שבראו את העולם, ח"ו. מה עשתה? רחל רצתה להציל את אבא שלה מהחטא ולכן היא לקחה את התרפים שלו (רש"י)⁸⁷, ואז אולי הוא יבין – שאלוהים שמצליחים לגנוב אותם הם לא אלוהים, ואז הוא יעזוב את האלילים (ר"ח).

(כ) וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת לֶבֶן⁸⁸ **לְבֵן הָאֲרָמִי** – יעקב הסתיר את מעשיו, ולא גילה אותם ללבן (כמו רחל שגנבה את התרפים – היא הסתירה את התרפים מלבן, אונקלוס). **עַל בְּלִי הַגִּיד לוֹ** – והוא לא אמר לו. **כִּי בָרַח הוּא** – למה יעקב לא גילה ללבן שהוא בורח? כי הוא פחד שלבן לא ירשה לו לקחת את הנשים שלו.

(כא) וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיֵּקֶם וַיַּעֲבֹר אֶת הַנְּהָר – נהר פרת (אונקלוס). **וַיִּשָּׂם אֶת פְּנָיו** – והוא הלך לכיוון הר הגלעד – הזכרנו שמאז הפסיקו המים שהיו עולים מהבאר לעלות (תיב"ע)⁸⁹.

(כב) וַיִּגַּד לְלָבֵן – מישהו סיפר ללבן. **בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב** – אנשים שראו את יעקב בורח ישר הלכו לספר את זה ללבן, אך כיוון שהדרך לוקחת שלושה ימים אז בריחת יעקב נודעה ללבן אחרי שלושה ימים⁹⁰.

(כג) וַיִּקַּח אֶת אֶחָיו עָמוֹ – את הקרובים שלו, נראה שהכוונה לבניו, ואולי הכוונה גם לחברים שלו. המדרש אומר שלבן עבר דרך העיר שלו ולקח כל מיני אנשים חזקים וגיבורים כדי להילחם עם יעקב (רמב"ן). לבן הרשע מוכן אפילו להרוג את חתנו ואולי אף את בנותיו ונכדיו.⁹¹ **וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דָּרָךְ שְׁבַע יָמִים** – לבן כל כך כעס על יעקב שהוא מיהר לתפוס אותו הוא עשה זאת ביום אחד (חישבנו את הזמנים)⁹². **וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ** – והוא השיג אותו **בְּהַר הַגְּלָעַד** – לבן מגיע לתחתית ההר והוא רואה את יעקב חונה בראש ההר (רמב"ן).

(כד) וַיִּבְאֵא אֱלֹהִים אֶל לָבֵן הָאֲרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה – איך יכול להיות שד' מתגלה לכזה רשע?! ד' כל כך רוצה להציל את יעקב, ובשביל זה הוא אפילו מדבר עם לבן⁹³ (אבע"ז ורמב"ן). **וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְּׁמֹר לָךְ** – תזהר לך. **כִּן תִּדְבַּר** – שלא תדבר עם יעקב **מִטּוֹב עַד רָע** – אל תגיד לו לא דברים שנראים לך טובים ולא דברים רעים. אל תנסה לשכנע אותו לבוא אליך ותגיד לו שאתה תביא לו כל מיני דברים טובים, כי מה שנראה לך טוב, זה באמת רע. וכמובן אל תאיים עליו לעשות לו דברים רעים אם הוא לא יבוא (רמב"ן וספורנו ושפ"ח).

⁸⁴ חידה: כמה זמן הוא לא פגש את יצחק? 34 שנה.

⁸⁵ הרחבה: קראנו בשמות שונים לקוצץ ציפורנים (קוצץ, כוסס, גוזז, גוזר, חותך). הילדים המציאו עוד כל מיני שמות.

⁸⁶ הרחבה: דיברנו על כך שבעל הכבשים לא נמצא איתם כל הזמן, רק בזמן ההולדה והגיזה (סיפרנו על רועי פרץ שיש לו עדר בצפון, והוא מגיע בזמנים אלו). אמרנו שזמן הגיזה הוא בתחילת הקיץ. הצמר מחמם את הכבשים בחורף, ובקיץ גוזזים. סיפרנו שהגיזה זה היה אירוע מיוחד מאוד, היו עושים יום טוב משתה ושמחה ביום הזה (מצודות דוד שמואל א' כ"ה: ח')

⁸⁷ רוב המפרשים מסבירים שהיא חששה שהתרפים יגלו ללבן. נראה לי שלא נכון להסביר זאת לילדים. אני עצמי מתקשה להבין איך יכול להיות כזה דבר.

⁸⁸ אבע"ז: 'לב' זה דעת.

⁸⁹ או שהכוונה שם שהפסיקו להיות מים בבאר.

⁹⁰ צ"ע: יש בזה פירושים שונים הרב נחום מפרש שלקח כמה ימים עד שהוא ידע. מה שמוזר פה זה שלכאורה זה שהלך לא היה לו כבשים וכו', ואם נאמר שלקח לו שלושה ימים איך עשה זאת לבן בחצי יום?! וצריך לדחוק ולומר שלבן הלך כל כך מהר עד שגם הליכה של המגיד היתה הרבה יותר איטית. אך הרשב"ם מפרש שלקח ללבן כל כך מהר בגלל שיעקב הלך עם צאנו. ויש מי שמפרש שלקח כמה ימים עד שהבינו שיעקב לא מתכנן לחזור, וזה תמוה. וכי איך אפשר לראות את יעקב הולך עם כל הצאן ולא להבין שהוא הולך שלא על מנת לחזור. ולהרחבת העניין: שיטת רש"י היא שהוא הגיע ביום השלישי כי היה ביניהם דרך של שלושת ימים, ולפי זה צריך לומר משהו דחוק: יעקב היה רועה את הצאם שלו סמוך לעיר (שהרי קרה לרחל וללאה אל צאנו), והאמת שזה מובן, כי איך יתרחק מן העיר כשיש לו נשים וילדים שם? לעומת זאת בני לבן היו 3 ימים רחוק מן העיר. כשיעקב הלך המגיד שמע על זה והלך בקצב של שלושה ימים, יעקב התקדם אותו מרחק לד השני, וזה דחוק מאוד שהמגיד שמטרתו להודיע ללבן כמה שיותר מוקדם הולך באותו קצב של יעקב עם כל צאנו. וצ"ל שמה שהלך דרך ששבעה ימים זה שונה – שלושה ימי הליכה בקצב של המגיד, וארבעה ימי הליכה בקצב של יעקב. אך החולקים על רש"י סוברים שלא לקח למגיד ללכת שלושה ימים, אלא שלקח לו קצת זמן עד שהוא החליט ללכת (רמב"ן, תיב"ע), ותמוה איך לא שמו לב שהוא מתכנן ללכת.

⁹¹ חוברות מורשה, ודייקו מ"ארמי אובד אבי", זה השלב בו ניסה לבן להרוג אותם.

⁹² הפעולה: ביקשתי משני ילדים לעמוד לידי, ומילד אחד לעמוד במרחק 3 צעדים. אז ביקשתי מהילדים הצמודים אלי ללכת כל אחד 3 צעדים, המגיד הלך לכיוון לבן 3 צעדים וסיפר לו שלבן ברח ואז שמנו לב שלבן צריך לצעוד 7 צעדים בכדי להגיע ליעקב (כמובן שהילדים רדפו זה אחר זה בהנאה. מתאים יותר לסוף שייעור ©).

⁹³ חידה: עם איזה עוד רשעים ד' דיבר בשביל הצדיקים? פרעה ואבלימלך.

(כה) וַיִּשַׁג לָבֶן אֶת יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע אֶת אֶהָלוֹ – פָּרַס אֶת הָאוּהֶל שְׁלוֹ. 94 בָּהָר וְלָבֶן תִּקַּע אֶת אֶחָיו – אֶת הָאוּהֶל שְׁלוֹ יַחַד עִם הָאֲחִים שְׁלוֹ (אבע"ז פסוק ל"ג). בָּהָר הַגִּלְעָד – יַעֲקֹב הָקִים אֶת הָאוּהֶל בְּפִסְגַּת הָהָר וְלָבֶן בְּתַחְתִּית הָהָר (העמ"ד 95).

(כו) וַיֹּאמֶר לָבֶן לְיַעֲקֹב 96 מַה עֲשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת לְבָבִי – לְמַה עֲשִׂיתָ אֶת זֶה – שֶׁהִסְתַּרְתָּ מִמֶּנִּי. וַתִּנְהַג אֶת בְּנֹתַי – וְלִקַּחְתָּ אֶת הַבָּנוֹת שְׁלִי פִּשְׁבֻּיֹת חָרָב – כְּמוֹ שְׁבוּיֹת מִלְחָמָה, לִקַּחְתָּ אוֹתָן שְׁלֹא מִרְצוֹנָן כְּאִילוֹ שְׁבִית אוֹתָם מִהַמְלַחְמָה. לָבֶן טוֹעֵן 2 טַעֲנוֹת: א. גִּנְבַת אוֹתִי. ב. גִּנְבַת אֶת בְּנֹתַי. בְּשֵׁנֵי הַפְּסוּקִים הַבָּאִים הוּא יִפְרֹט כֹּל אַחַת מִן הַטַּעֲנוֹת.

(כז) לְמַה נִּחַבְתָּ לְבָרְחָ – לְמַה הִתְחַבַּאת וּבְרַחְתָּ וַתִּגְנֹב אֹתִי – וְהִסְתַּרְתָּ מִמֶּנִּי. וְלֹא הִגַּדְתָּ לִּי – שֶׁאַתָּה רוֹצֵה לִלְכַּת. וְאַשְׁלַחְךָ בְּשִׁמְחָה וּבְשִׂרִים 97 בְּתֵף וּבְכִנּוּר – אִם הֵייתָ מִסְפָּר לִי הֵייתִי עוֹשֶׂה סְעוּדַת פְּרִידָה. אִמְרָנוּ שְׁבִירָה שְׁלָבֶן לֹא הִיא עוֹשֶׂה כֵךְ.

(כח) וְלֹא נִטְשָׁתָנִי – וְלְמַה לֹא אִפְשַׁרְתָּ לִי (הַבְּנֵי בְּאוֹנְקֶלוֹס 98). לְנִשְׁק לְבָנִי וְלְבֹנֹתַי – לְנִכְדִים שְׁלִי וְלְבָנוֹת שְׁלִי. עֲתָה הִסְפַּלְתָּ עֲשׂוֹ – עֲשִׂיתָ מַעֲשֶׂה טִיפְשִׁי.

(כט) יֵשׁ לְאֵל יָדַי – יֵשׁ לִיד שְׁלִי כַח. ('אל' זה כח – ד' הוא האלוקים, הכוונה שד' יש לו כח לעשות הכל). לְעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע – אִפִּילוֹ לְהַרְגוֹ אֶתְכֶם (מִדְרַשׁ מוֹבָא בְּרַמְב"ן כ"ב, וּבַחֲבוּרֹת מוֹרְשָׁה 99). וְאַלְהֵי אֲבִיכֶם אֲמַשׁ – אֶתְמוֹל 100. אֲמַר אֵלַי לְאִמְרָה הַשְׁמַר לָךְ מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מְטוֹב עַד רַע – יֵשׁ פֶּה נֹס גְדוֹל שְׁלָבֶן שָׁמַע לְמַה שְׁד' אָמַר, וְלֹא נִיסָה בְּכֹל זֹאת לְהִזְיֵק לְיַעֲקֹב (אוה"ח כ"ג). שְׁאַלְנוּ הָאֵם לָבֶן מְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב וּמִתִּיחַס אֵלָיו בְּצוּרָה יִפֶּה? נִרְאָה שֶׁהוּא לֹא בֹאֵמֶת שׁוֹמַע לְדַבֵּר ד'.

(ל) וְעֲתָה – וְעַכְשָׁיו. הֲלֹךְ הִלְכָתָ – הִחַלְתָּ לִלְכַת פִּי נִכְסֶיךָ וְנִכְסֵיכָהּ – כִּי הִתְגַּעְגַּעְתָּ מְאוֹד 101. לְבֵית אֲבִיךָ – וְלָכֵן לֹא חִיכִיתָ עַד שֶׁאֲשׁוּב, זֶה אֲנִי יֹכֵל לְהִבִּין. אֲבָל... (סְפוּרָנוּ) לְמַה גִּנְבָתָ אֶת אֱלֹהֵי – זֶה שֶׁאַתָּה רוֹצֵה לִלְכַת זֶה לֹא סִיבָה שֶׁתִּגְנוֹב לִי אֶת הָאוּהֶים שְׁלִי.

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֶן – יַעֲקֹב עוֹנֵה עַל שְׁאֵלוֹתָיו לְפִי סִדֵּר: עַל הַשְּׁאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה - פִּי נִרְאָתִי כִּי אֲמַרְתִּי פֶן תִּגְזֹל אֶת בְּנֹתַיךָ מֵעַמִּי – הִלְכִיתִי בְּסִתֵּר כִּי פִחַדְתִּי שְׁלֹא תִרְשָׁה לִי לִקַּחְתָּ אֶת הַבָּנוֹת שְׁלֶךְ (וְגַם לֹא הֵייתָ נוֹתֵן לִי לִקַּחְתָּ אֶת כָּל רְכוּשִׁי, ע"פ רד"ק וּסְפוּרָנוּ ע"ש).

(לב) עַל הַשְּׁאֵלָה הַשְּׁנִיָּה - עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא – מִי שֶׁתִּמְצָא אֲצִלוֹ (עִמָּךְ = אִיתְךָ, עִם = אֵת. כְּמוֹ בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּקִים – עִימְדִי). אֶת אֱלֹהֵיךָ לֹא יִחְיֶה – לֹא מִגִּיעַ לוֹ לְחַיּוֹת. יַעֲקֹב אֹמֵר שֶׁמִּגִּיעַ לְאוֹתוֹ אָדָם מִיִּתָּה. מִי שְׁלוּקָה תִּרְפִּים בְּשִׁבִיל לְעִבּוּד אוֹתָם ע"ז וְדָאֵי שֶׁמִּגִּיעַ לוֹ עוֹנֵשׁ, שְׁד' יִמִּית אוֹתוֹ (סְפוּרָנוּ וְאוֹה"ח). יַעֲקֹב אֲבִינוֹ לֹא חָשַׁב שֶׁמִּישֶׁהוּ יִיקַח אוֹתָם בְּשִׁבִיל לְהַצִּיל אֶת לָבֶן, אֲלֹא בְּשִׁבִיל לְעִבּוּד אוֹתָם. נִגַּד אֲחִינוּ – מוֹל כָּל הַחֲבֵרִים שְׁלָנוּ – אֲלוֹ שֶׁנִּמְצָאִים כֹּאֵן. הִפָּר לָךְ מַה עִמְדִי – תִּבְדּוּק אִם אֶתְּ מַכִּיר מִשֶׁהוּ שֶׁנִּמְצָא אִיתִי. וְקַח לָךְ – אִם תִּמְצָא, וּבִטּוּחַ הִיא יַעֲקֹב שְׁלֹא יִמְצָא שׁוֹם דָּבָר (יַעֲקֹב הִרְגִישׁ שְׁלָבֶן חוֹשֵׁשׁ שֶׁהוּא גִנֵּב עוֹד כְּמֵה דְבָרִים). וְלֹא יָדַע יַעֲקֹב פִּי רַחֵל גִּנְבָתָם – כִּי אִם הִיא יוֹדַע, בּוֹדָאֵי שְׁלֹא הִיא אֹמֵר כֵךְ.

(לג) וַיָּבֵא לָבֶן בְּאֶהָל יַעֲקֹב – לְיַעֲקֹב לֹא הִיא אוּהֶל מְשֻׁלוֹ, הוּא הִיא כָּל פַּעַם בְּאוּהֶל אַחֵר. אִזּוֹ מֵה זֶה אוּהֶל יַעֲקֹב? הָאוּהֶל שֶׁל רַחֵל, שֶׁשֶׁם יַעֲקֹב הִיא נִמְצָא הַכִּי הִרְבָּה. וּבְאֶהָל לְאָה וּבְאֶהָל שְׁתֵּי הָאֲמָהוֹת – בְּאוּהֶל שֶׁל כָּל אַחַת מִשְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת, שֶׁהִרִי בּוֹדָאֵי לְכָל שְׁפָחָה הִיא אוּהֶל (רַמְב"ן). וְלֹא מְצָא וַיִּצָּא מֵאֶהָל לְאָה – וְכִשְׁיָצָא מֵאוּהֶל לְאָה לְפָנָי שֶׁהִלֵּךְ לְאֶהֶל הַשְּׁפָחוֹת חָזַר שׁוֹב וּבִדְק וַיָּבֵא בְּאֶהָל רַחֵל – עוֹד פַּעַם. לָבֶן הִרְגִישׁ שִׁיכּוֹל לְהִיּוֹת שְׂרַחֵל הִיא זֹאת שֶׁגִּנְבָה אֶת הַתִּרְפִּים. כִּנְרָאָה יָדַע שֶׁמִּתְאַיִם לֵה לִקַּחְתָּ לוֹ אֶת הַתִּרְפִּים בְּכַדִּי שְׁלֹא יַעֲבּוּד אוֹתָם. 102

(לד) וְרַחֵל לִקַּחְתָּ אֶת הַתִּרְפִּים – לְפָנָי שְׁלָבֶן הִגִּיעַ 103. וַתִּשְׁמַם בְּכֹר הַגְּמֵל – בְּמִרְדַּעַת. מִי שֶׁרוֹצֵה לְשַׁבֵּת עַל הַגְּמֵל שֶׁם מִתַּחַת מִיֵּן כְּרִית שֶׁנִּקְרָאת מִרְדַּעַת. רַחֵל עֲטַפָּה אֶת הַתִּרְפִּים בְּמִרְדַּעַת אוֹ שֶׁשִּׁמָּה אוֹתָם מִתַּחַתָּם. כְּמוֹכֵן שֶׁאִין הַכוּוֹנָה שִׁישְׁבָה עַל הַגְּמֵל,

94 הרחבה: סיפרתי על בניית האסו"ם בצבא, שנעשה על ידי תקיעה של מוטות ברזל בתור יתדות 4 צידי האוהל ואחד במרכז.

95 ובפשוטו של מקרא: הרי הגלעד היו מספר הרים, וכל אחד תקע אהלו בהר אחר.

96 שמנו לב שבכל פסוק לבן אומר שטות אחרת: כשבויות חרב – כאילו הן לא רצו ללכת. ב. שהיה משלח בשמחה. ג. שהיה מנשק את בנותיו. ד. אני יכול לפגוע בך. ה. הכי מצחיק – גנב את האלוהים, איך אפשר לגנוב מי שהוא אלוהים!?

97 אונקלוס: תושבחן. מכאן ששירים במקור זה לשבח. וצ"ע את מי לשבח, אולי את יעקב.

98 שבקתני, כלומר – עזבת אותי, כלומר – אפשרת לי לעשות מה שאני רוצה. הרחבה: לקחתי תלמיד והחזקתי אותו כך שהוא לא יכל להגיע למשהו, והוא אמר לי – תעזוב אותי, כלומר – תתן לי להגיע לזה. [נ"ל מבלבל להסביר זה בפסוק]. הרב יהודה מבין באונקלוס – לא השארת לי את האפשרות.

99 ומה שאמר עמכם בלשון רבים רואים שרצה לפגוע בכל המשפחה (הכתב והקבלה).

100 באונקלוס פרש בלילה ונראה דלא דווקא.

101 הרחבה: חמדת. ובפרשנים – התאוות, כלומר – רצית. ונראה שלהתגעגע זה לרצות.

102 הרב יעקב לבנון בשיעור: בשם הרב בכרך – רחל רצתה לעשות צחוק מלבן – הנכדים אמרו – תחפש את האלוהים אולי הוא מתחת לשיטח וכו'. היה פה צחוק גדול, ובכל הם ניקו את עצמם לגמרי מהע"ז, והבינו שזה לא יכול להיות אלוהים.

103 אמנם האבע"ז מסביר שהיא עשתה זאת תוך כדי החיפושים, אך ללפי רש"י שהוא חיפש קודם באוהל שלה אי אפשר להסביר כך, וצריך לומר, שעוד לפני שהוא הגיע ליעקב היא החביאה שם את התרפים.

אלא הניחה את הכר ברצפת האוהל וישבה עליו (פשוטו של מקרא ע"פ שע"א). **וַתָּשָׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לָבָן** – לבן חיפש ובדק **אֵת כָּל הָאֵהָל וְלֹא מָצָא:**

(לה) וַתֹּאמֶר אֶל אֲבִיהָ אֵל יִחַר בְּעֵינַי אֲדֹנָי – אל תכעס עלי. **כִּי לֹא אוֹכַל לָקוּם מִפְּנֵיהֶּ** – שהרי מן הראוי שהבת תקום כשאבא שלה מגיע. **כִּי דָרָךְ נָשִׁים לִי** – אני חלשה וחולה, כמו שקורה בדרך כלל לנשים כל כמה זמן. (גם על שרה היה כתוב שחדל להיות לה אורח כנשים – אורח זה דרך, מה שבדרך כלל יש לנשים). **וַיִּחַפְּשׂ וְלֹא מָצָא אֵת הַתְּרָפִים** – כשלבן מחפש הוא בודק בכל מקום אפשרי, אפילו במקום שיכול להיכנס אליו משהו קטן שהוא לא בגודל של התרפים. כי באמת לבן מנצל את ההזדמנות לחפש אם יעקב גנה לו עוד כל מיני דברים.

(לו) וַיִּחַר לְיַעֲקֹב – יעקב כעס. כי הוא הבין שסתם לבן העליל עליו עלילת שוא שהוא גנב את התרפים (רמב"ן ומלבי"ם). **וַיָּרֶב בְּלָבָן** – והוא רב עם לבן. פה אנו למדים איך צדיקים רבים (איך רב רב), באיזו עדינות, הלוואי שהשלום שלנו יהיה כמו המריבה של הצדיקים (אוה"ח, ע"פ מדרש, ע"ש). יעקב לוקח את לבן הצידה ומדבר איתו, על מנת לא לפגוע בו (אוה"ח). **וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה פָּשַׁעִי מַה חַטָּאתִי** – חטא זה בלי כוונה ופשע זה בכוונה. יעקב שואל את לבן: איזה דבר רע עשיתי לך בטעות או בכוונה? **כִּי דָלַקְתָּ אֶתְרֵי** – שאתה רודף אחרי כאילו אני איזה פושע.

(לז) כִּי – שהרי¹⁰⁴ **מִשְׁשַׁתְּ אֵת כָּל פְּלִי** – חיפשת ובדקת בכל הכלים שלי, לא רק תרפים אלא כל דבר קטן [אף שהתרפים היו גדולים לבן חיפש בכל מקום הכי קטן, אוה"ח]. **מַה מִּצְצַאתְּ מִפְּלִי בֵיתְךָ** – איזה דבר מצאת מכל הכלים שהיו לך בבית. ואם מצאת משהו... **שִׁים פֶּה** – שים כאן. **נִגַּד אֲחֵי וְאֶתְרֵי** – מול החברים שלי והחברים שלך. (מי זה החברים של יעקב, נראה שאלו העבדים וכו'). **וַיֹּכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינֵנוּ** – ויבררו מי הצודק – של מי החפץ הזה שלך או שלי, איך ידעו? ע"פ סימנים (אוה"ח)¹⁰⁵. כמובן, ללבן לא היה שום חפץ לשים, והוא ראה שאין ליעקב שום חפץ שלו (נלענ"ד). אף שבדרך כלל אדם שנמצא המון שנים אצל סבא וסבתא זה הגיוני מאוד שהוא ייקח בטעות דברים, יעקב אבינו מאוד הקפיד לא לקחת כלום (מדרש).

(לח) זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ – הכבשות וְעֵזֶיךָ – הנקבות. **לֹא שָׁפְלוּ** – לא הפילו את עוברך¹⁰⁶. ולמה? יעקב אבינו לא הוליד אותם דרך ארוכה, לא היכה אותן, אם היה מרעה על ההר הוא לא העלה אותן על ההר, אלא המשך רחוק יותר כדי שלא יתאמצו לעלות, הילדים הוסיפו: בלידה הוא לא זירז את הוולד לצאת, אלא טיפל בו כראוי, ואולי נכלל בזה שאחרי הלידה הוא טיפל כראוי בוולדות. וגם כמובן ד' עזר לו שאף בהמה לא תפיל (אוה"ח). **וְאֵילֵי צֹאנֶיךָ** – את הכבשים הקטנים **לֹא אָכַלְתִּי** – כי דרך הרועה לאכול את הכבשים הקטנים כאשר הוא הולך לדרך ארוכה ואין לו מה לאכול (רשב"ם וספורנו). יעקב אבינו הקפיד מאוד יותר ממה שהיה צריך.

(לט) טְרַפָּה – בהמה שטרפו אותה, והנבלה נשארה. **לֹא הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ** – רועה רגיל היה בא לבעל הבהמה ואומר לו – טרפו את הבהמה, אני לא אשם, קח את הטרפה (שהרי יש לה ערך ואפשר לתת אותה לכלבים). **אָנֹכִי אֶתְטַנָּה** – אני חיסרתי אותה מעצמי ('חוטא' – מישהו חסר). **מִיָּדִי תִּבְקַשְׁנָה** – הבאתי אותה לך מהעדר שלי. **וְגִנְבְּתִי יוֹם וְגִנְבְּתִי לַיְלָה** – הבאתי לך גם בהמה שנגנבה ביום או בלילה. אף אם היא נגנבה ביום על ידי שודדים, ובין בלילה על ידי חיות טורפות (תיב"ע) – בכל המקרים האלו אף שאני לא אשם הבאתי לך מהעדר שלי^{107,108}.

(מ) הֵייתִי בַיּוֹם – הייתי עם הצאן בשעות היום. **אָכַלְנִי חֶרֶב** – ראינו באונקלוס – שרב! היה חם מאוד, השמש הייתה מחממת כאילו היא שורפת ואוכלת את הגוף. (נראה שמדובר בימים חמים של הקיץ). **וְקָרַח בְּלֵילָה** – ראינו באונקלוס "וגלידא נחית עלי בליליא"! הילדים מאוד נהנו לדמיין איך נוחת מהשמים גלידה בשלל צבעים וטעמים ☺. תיארונו את יעקב עובר ממקום למקום באוהל, ולא ישן בבית אבן (כלי יקר פסוק מ"א), במקרה כזה הוא ישן בחוץ, וביחוד באיזורים מדבריים מאוד קפוא בלילות. והקור כאילו 'אוכל' את הגוף. **וַתִּדַּד שְׁנֵתִי מְעִינִי** – לא ישנתי, או כמעט ולא ישנתי. השינה הלכה ונדדה ממני. ולמה? יעקב היה צריך לשמור על הצאן, כל פעם שהיה שומע איזה קול של איזה חיה ישר הוא היה קם לבדוק אם מישהו בא לטרוף את הצאן (מדרש). עד כאן יעקב לימד את לבן כמה הוא התאמץ והשתדל בשלי לבן, יותר מהרגיל. עכשיו יעקב מוכיח את לבן על זה שהוא התנהג אליו בדיוק הפוך... (ספורנו מ"א)

¹⁰⁴ הרב יהודה הסביר כאשר. ונראה לי יותר פשוט כמו שהסברתי.

¹⁰⁵ פשוטו של מקרא: שים את הטענות שלך.

¹⁰⁶ חידה: על מי כתוב שהוא לא רוצה להיות שכול?

¹⁰⁷ הרחבה: זאת ההזדמנות להזכיר שהיו ליעקב שני עדרים. ואיך הוא טיפל בשניהם? הבנים שלו עזרו, היו לו עבדים. ואת כולם הוא לימד את הכללים – איך מתאמצים על מנת לשמור על הצאן שלי לבן.

¹⁰⁸ תלמידים תשע"ה: הילדים המתוקים שאלו: ואם היא מתה ממחלה או מזקנה וכדומה? היה מחלוקת בין הילדים מה הדין, אמרתי שברור שיעקב לא החזיר. הוא לא צריך סתם להחזיר, רק במקרה שיכול להיות שאולי אולי הוא יכול למנוע הוא החזיר, וצריך עוד עיון.

(מא) זֶה לִי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתִי¹⁰⁹ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה בְּשָׂטֵי בְּנֹתֶיךָ – בשביל לקבל את שתי בנותיך. שזה כבר דבר לא הגיוני, וביחוד שרימת אותי. **וְנָשׂוּ שְׁנַיִם בְּצִאֲנֶךָ** – שעל זה אמנם קיבלתי משכורת, אבל... **וַתַּחֲלֶף אֶת מְשַׁכְּרָתִי עֲשָׂרַת מָנִים** – החלפת את התנאים שלי עשר פעמים, ואם כן לא הייתי אמור לקבל כלום.

(מב) לוּלִי – אם לא¹¹⁰ **אֱלֹהֵי אָבִי** – האבא שלי זה גם אברהם וגם יצחק. **אֱלֹהֵי אֲבֹרְהָם וַפְתָּד יִצְחָק** – מי שיצחק מפחד ממנו. **הֲיָה לִי** – אם הוא לא היה עוזר לי. **כִּי עָתָה** – אז עכשיו **רִיָּקָם שֶׁלִּחְתָּנִי** – היית משלח אותי בלי כלום, ריק, כמו שבאתי רק עם מקל ותרמיל [ולא בשירים, כפי שאמרת, רשב"ם]. **אֶת עֲנָוִי** – את המאמץ שלי (אונקלוס). **וְאֶת יָגִיעַ כְּפִי** – ואת כמה שהידיים שלי התאמצו. **רְאֵה אֱלֹהִים** – ד' ראה כמה אני התאמצתי להיטיב איתך אפילו שרימת אותי. **וַיִּזְכַּח אֲמָשׁ** – ובגלל זה אתמול הוא הוכיח אותך, על כך שאתה רוצה לעשות רע למי שעשה איתך רק טוב.

(מג) וַיַּעַן לְבֶן וַיֵּאמֶר אֵל יַעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנֹתֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאֲנִי וְכָל אֲשֶׁר אֵתָהּ רְאָה לִי הוּא – לבן הרשע במקום לקבל את תוכחת יעקב הוא ממשיך וחושב כאילו הכל שלו (ספורנו), ובכזאת עזות פנים הוא אומר ליעקב – כל מה שאתה רואה פה הוא לא שלך אלא שלי. **וְלִבְנֹתֵי מָה אֶעֱשֶׂה** – איזה דבר רע אני אעשה לָאֵלֶּהָ – לבנות שלי **הַיּוֹם אוּ לְבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יִלְדוּ** – ברור שאני לא אעשה להם שום דבר רע. אמנם לבן בא בהתחלה לעשות להם רע, אבל הוא אוהב להראות את עצמו צדיק – כאילו הוא בכלל לא מתכוון לעשות להם שום דבר רע. בפסוק זה לבן אומר כאילו מהדין הוא יכול לקחת את כול, ולפנים משורת הדין הוא לא פוגע ביעקב (הרש"ר הירש ועיין העמ"ד)¹¹¹.

(מד) וְעָתָה – ועכשיו, שאתה רואה שין בכוונתי להזיקך (ספורנו). **לָכֵה** – לך, כלומר בא **נְכַרְתָּה בְּרִית אֲנִי וְאֵתָה** – ברית שתמיד תמיד נהיה חברים. **וְהֵיכָה** – וד' יהיה **לְעַד בֵּינִי וּבֵינֶךָ** – עד זה אחד שאם מישהו עושה לא לפי הברית הוא בא ומעיד – אני ראיתי שהם עשו ברית. מי יהיה פה העד? ד' יהיה העד.

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן – אבן אחת גדולה כבר ראינו את גבורתו הגדולה של יעקב (חוברות מורשה). **וַיְרִימָהּ מִצֵּבָה** – והוא שם אותה זקופה שתהיה מציבה. זאת הייתה אבן גדולה שלא תזוז משם שנים רבות, לכן היא נקראת מציבה – כי היא דבר יציב וקיים, וכך הברית היא דבר יציב וקיים (ספורנו). כשיעקב אבינו הצדיק שומע את הדברים החצופיים של לבן, לבן נותן תחושה כאילו הוא הצדיק, ויעקב רוצה לעשות מריבות, וצריך לעשות את הברית בשביל שיעקב לא יזיק ללבן (ספורנו מד, וכן נראה בהמשך). אפילו שיעקב שומע את כל זה הוא לא כועס ולא מחזיר ללבן בדברים, מה הוא עושה? הוא מתחיל לעבוד! לבן יודע רק לדבר, אבל מי סוחב את האבן? מי מקים מציבה וגלעד? את זה רק יעקב עושה – יעקב באמת רוצה שלא יהיו מריבות, ולכן הוא זה שמתאמץ בשביל זה "צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה".

(מו) וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו – כאן הכוונה לבנים שלו, יעקב מכבד את הבנים שלו והוא מתייחס אליהם בלשון חיבה כאילו הם אחיו (מדרש). **לְקַטֹּף אֶבְנִים** – תאספו אבנים. **וַיִּקְחוּ אֶבְנִים וַיַּעֲשׂוּ גֹל** – קבוצה גדולה של אבנים, נראה לי שהגל היה בצמוד למציבה¹¹². **וַיֵּאמְרוּ שֵׁם עַל הַגֹּל** – ליד הגל. כדי להראות שהם לא כועסים אחד על השני, הם אכלו יחד, שזה מראה שהם אוהבים אחד את השני (רמב"ן). יעקב אבינו אפילו שלבן בכלל לא התנצל על כל הרעה שהוא עשה אלא להיפך המשיך לדבר בחוצפה – עדיין הוא לא רוצה שיהיה מלחמה ומתאמץ להשכין שלום (העמ"ד)¹¹³.

(מז) וַיִּקְרָא לוֹ לְבֶן יֶגֶר שְׂהִדוּתָא – בלשון הקודש – גל עד, גל שהוא מעיד על זה שאנחנו לא נזיק אחד לשני. לבן קרא לזה בשפה בה הוא היה רגיל לדבר. **וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גֹלְעַד** – אפילו שיעקב כבר 20 שנה נמצא בחרן הוא לא שוכח את לשון הקודש, ומקפיד לקרוא למקום גלעד (ספורנו).

(מח) וַיֵּאמֶר לְבֶן הַגֹּל הִזָּה עַד בֵּינִי וּבֵינֶךָ הַיּוֹם – שלא נריב. **עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ גֹלְעַד** – גל שהוא עד.

(מט) וְהַמְצִיפָה – והמקום הזה נקרא גם מצפה (אבע"ז, ובשופטים כתוב "מצפה גלעד", רשב"ם, אולי זה על כל האיזור). **אֲשֶׁר אָמַר** – בגלל שאמר. **יִצְחָק ה'** – ד' יראה. מלשון לצפות. **בֵּינִי וּבֵינֶךָ** – שלא נריב. **כִּי נִסְתַּר אִישׁ מִרְעֵהוּ** – ולמה ד'? כיוון שאנחנו נהיה רחוקים אחד מהשני ולא נראה אחד את השני – אתה תהיה בארץ כנען ואני אהיה בחרן.

(נ) אִם תַּעֲנֶה אֶת בְּנֹתֵי – שלא תכה ותעשה רע לבנות שלי (אבע"ז). **וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתֵי** – ושלא תקח עוד נשים חוץ מהבנות שלי. למה לא? כי אז יעקב לא יוכל להיות כל הזמן עם רחל ולאה. **אִין אִישׁ עֲמָנֹו** – אין כאן עוד מישהו איתנו, שברגע שיראה כזה דבר יוכל להוכיח אותך על זה או לבוא ולספר לי (רד"ק). אז מי יהיה העד? **רְאֵה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינֶךָ** –

¹⁰⁹ הרחבה: ציירתי על הלוח עיגולי וחילקתי אותו ל 20 חלקים (לימדתי אותם איך מחלקים, קצת חילוק), התחלנו על פי כיוון השעות, על 7 חלקים רשמנו בלאה, אח"כ ברחל, אח"כ במשכורת. ומחוץ לעיגול רשמנו את חתונה, לידת השבטים וכו'. אפשרות לעשות הפעלה או דף עבודה בצורה הזאת. אפשר לעשות בתחילת הלימוד של כל הפסוקים מן שעון מחוג וכדומה שמראה את השינוי בשנים.

¹¹⁰ הרחבה: שרתי את השיר לולי תורתך, פעם אחת את המילים ופעם אחת את הפירוש. ילדים נהנו מהפירוש – שעשוע, שהתורה היא השעשוע שלנו.

¹¹¹ עיין בפשוטו של מקרא פירושים שונים.

¹¹² תשע"ה: שאלתי: למה היה צריך לעשות חוץ מהמציבה גם גל? מובן שלא מספיק גל, כי את הגל אפשר לפרק, אך למה לא מספיק מציבה? התלמידים המתוקים ענו תשובות מאוד יפות: א. הגל בשביל לבן והמציבה בשביל יעקב. ב. הגל יותר גבוה מן המציבה וכך יראו אותו יותר טוב. ג. כדי שהבנים יהיו שותפים, שהרי את האבן רק יעקב יכל להרים. ד. שני סימנים טובים מאחד, שאם לא יראו אחד יראו את השני.

¹¹³ חידה: מי עוד עשה ככה? אברהם עם רועי לוט, יצחק עם אלו שרבו על בארות. יצחק עם אבימלך ופיכול.

לבן "מודאג" כולו מזה שהוא מפקיד את בנותיו בידי יעקב, והוא כורת ברית בכדי שיעקב לא יפגע בהן. והרי זה שטויות, כי אצל לבן הרגישו הנשים נוכריות ולא אצל יעקב.

(נא) וַיֹּאמֶר לְבָן לְיַעֲקֹב הֲנֵה הַגֵּל הַזֶּה וְהֵנָּה הַמַּצְבָּה אֲשֶׁר נָרִיתִי – שהקמתי בִּינִי וּבֵינֶךָ – והרי לא לבן הקים אלא יעקב? לבן מחשיב שהוא הקים כי הוא חשב על הרעיון של לכרות ברית וזה נחשב כאילו יעקב שליח שלו (רשב"ם). אך האמת היא שיעקב הוא זה שהתאמץ ועשה, לבן יודע רק לדבר, ובסוף הוא מחשיב את זה כאילו הוא עשה הכל.

(נב) עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמַּצְבָּה¹¹⁴ 115 אִם ש... אֲנִי לֹא אֶעֱבֹר אֵלֶיךָ אֵת הַגֵּל הַזֶּה – לעשות לך משהו רע, אבל סתם לעבור את הגל הזה מותר. מטרת הגל שהם יראו את הגל וזה יזכיר להם. **וְאִם אַתָּה לֹא תֵעָבֵר אֵלַי אֵת הַגֵּל הַזֶּה וְאֵת הַמַּצְבָּה הַזֹּאת לְרַעָה:**

(נג) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נְחֹר – בצד כתוב 'חול', כאן לא אומרים 'אלוקים' אלא 'אלוהים', כי זה לא שם קדוש. לבן הרשע מחבר לאלוקים האמיתי אלוהים אחרים. **וַיִּשְׁפָּטוּ בֵּינֵינוּ** – שמי שיעשה משהו רע יענש. **אֱלֹהֵי אַבְרָהָם** – וגם אלוהי תרח. **וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפֶתַח אָבִיו יִצְחָק** – יעקב נשבע במי שיצחק מפחד ממנו, שזה הקב"ה. יעקב כמובן מדגיש שהוא נשבע רק באלוקים האמיתי (ספורנו). יעקב נשבע שהוא אכן לא יעשה ללבן משהו רע.

(נד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר – יעקב שחט בהמות וביישל אותם, בשביל לעשות סעודה גדולה (שוב אנחנו רואים שיעקב מתאמץ ולבן רק דיבר). **וַיִּקְרָא לְאֶחָיו** – לאוהבים שלו, כאן הכוונה לכולם – גם משפחת יעקב וגם חבריו של לבן. **לְאֶכְלֵ לֶחֶם** – לחם אין הכוונה דווקא ללחם אלא לסעודה. **וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם** – להראות שהם לא רבים. ישר אחרי כריתת הברית הם עשו סעודה קטנה, אח"כ יעקב הכין סעודה גדולה והם אכלו יחד להראות שהם בשלום. **וַיְלִינּוּ בְּהָר** – והם הלכו לישון.

פירק ל"ב (א) וַיִּשְׁכַּם לְבָן בְּבֹקֶר¹¹⁶ וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו – לנכדיו. **וַלְבָנֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם** – והוא ברך אותם שיהיה להם טוב. אנו רואים שלבן אחרי כל הרצון להרע, מכח יעקב אבינו שינה את דרכיו והוא מתייחס בצורה מתאימה לבנותיו ונכדיו (חבורות מורשה, וכן נראה בספורנו). **וַיִּלְךָ וַיִּשָּׁב לְבָן לְמִקְמוֹ** – ברוך שפטרנו מלבן הרשע. לא נפגשנו איתו עוד כלל¹¹⁷.

(ב) וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדֶרְכּוֹ – לכיוון ארץ ישראל.¹¹⁸ **וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ** – ויפגשו אותו **מִלְאָכֵי אֱלֹהִים** – שליחי ד' לעזור לו ולשומרו (רשב"ם).

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב פֶּאֶשֶׁר רָאִם – כשיעקב ראה אותם הוא אמר: **מִתְּנָה אֱלֹהִים זֶה** – זה מקום (אונקלוס¹¹⁹) של שליחים של ד', שבאה לשמור עלי. **וַיִּקְרָא שֵׁם הַמְּקוֹם הַהוּא מַחְנֵיִם¹²⁰** – על שם המחנות של המלאכים. היו שם שני מחנות¹²¹ אחד של המלאכים של חו"ל ששמרו עליו עד כה, ואחד של המלאכים של א"י ששומרים אותו מכאן. ואכן יש באיזור הזאת עיר שנקראת 'מחניים'.

¹¹⁴ סיפור: אפשר לספר את הסיפור על החולדה והבור שהיו עדים (לא יודע אם זה מתאים), מובא בנתיב האמונה למהר"ל וכן בספר ענף עץ עבות של מרן הרב עובדיה.

¹¹⁵ חידה: אפה עוד ראינו עד שהוא לא בן אדם? שבעת הכבשים בבאר שבע.

¹¹⁶ צ"ע: שוב יש לשאול למה השכים מוקדם? ובפשט כך כתוב בכל מקום, ואין זה אומר שקם מוקדם.

¹¹⁷ סיפור: יואב הלך להילחם בחרן, אמרו לו – מה עם הברית, שאל את דוד, דוד שאל את הסנהדרין והם אמרו לו – הם נלחמו נגדינו ראשונים "מן ארם יחני בלק, וכן כושן רשעתיים. רש"י תהילים ס'א', מופיע במוסף רש"י.

¹¹⁸ תשע"ה: שאל תלמיד אהוב: למה אצל לבן לא כתוב וילך לבן לדרכו? בדיוק הגיע הרב יהודה שליט"א והוא רצה להסביר שיעקב תמיד הולך ולבן נשאר במקום (ע"פ הדרוש שלו בסיום חומש בראשית), אך אותו תלמיד מתוק הסביר פשוט – לבן הגיע תוך יום לכן לא מתאים לכתוב שהלך לדרכו.

¹¹⁹ צ"ע: לשון האונקלוס - משריתא, מחנה – מקום שחונים, שנמצאים בו. אך בתחילת וישלח המושג מחנה הוא יותר דומה לקבוצה, וצ"ע כיצד להסביר.

¹²⁰ הרחבה: הבאנו את תפילת הדרך, ושאלנו למה מוסיפים פסוקים אלו?

¹²¹ הרחבה: דוגמאות של אופניים משקפיים ועוד.